

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 9

okt.-nov. 1966

pris 1:50

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA
Telefon: Växjö 0470 601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
SUNNE (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 30 gäster
- FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP
Telefon: Torup 0345/201 38 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA
Telefon: Klippan 0435/600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 — Vintertid 0454/115 66
Plats för 12 gäster
- SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Almbäcksgat. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/ 157 95 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriopatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokal-föreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter

Doktorn som skall allting bestyra...

Någon dag under år 1945 kom socialchefen vid ASEA i Västerås, Axel Edström upp till en läkare på hans tjänsterum och sa så här: "Vi vill ha hjälp med att skaffa en industriläkare, men inte av den gamla vanliga sorten utan vi vill ha något nytt." Det är en läkarveteran inom industriläkarförbundet som berättar detta. Vad syftade han som "ville ha något nytt" på? Jo, i själva verket var det han syftade på en tanke som uttryckts drygt 100 år tidigare av en herre som hette Israel Hwasser. Och den tesen hade följande lydelse: "Läkaren skall inte endast bota den sjuka människan. Han skall läka det sjuka samhället."

Att "bota ett sjukt samhälle" är inte småmål precis. Men onekligen har kraven på läkaren i den betydelsen ökat starkt. Om man bortser från de rent medicinska specialiteterna har läkaren växt ut till en gigant på det sociala fältet. På ett sätt som verkar som en saga, jämfört med läkarens roll för cirka 20 år sedan, då industriläkaren och hans förening gick omkring i barnstrumporna och fick höra frågor som: "vi vill ha något nytt i läkarväg".

För egen del minns vi de medicinska frågornas isolering från samhället i övrigt i samband med sanatoriekuren, en behandling som förlagts på en höjd i skogen dit bilarna med livsmedel och annat med svårighet tog sig upp till de sjuka och deras värld. Man visste att den omsorgsfulla indelningen i liggturer och medicinsk rutin av alla de slag skulle utbytas mot en brutal verk-

lighet efter utskrivningen. Striden med fattigvårdsbyråkraterna, om t. ex. ett par skor, kunde vara den första upplevelsen för att nu inte tala om "jobb" där ingenting var att hämta för en långliggare som saknade både fysiska meriter och dem som finns i form av papper, yrkesutbildning, platser tidigare osv. Nog tyckte vi att doktors roll i den här s. k. anpassningsprocessen i samhället var en smula underlig. Där stod han med sina fina instrument på sjukhuset mitt i skogen och därute i samhället togs ganska lite hänsyn till vad han i nit och färdighet sökt reparera. Om han lyckats bota oss så var hans medicinska omsorger dock inte mycket värda därute i samhället, hos arbetsgivare och det näringsliv som bara såg "toppmänniskor", inte sådana som man lappar ihop med skickliga läkarhjärnors och händer hjälps.

Men läkaren fick mera att säga till om också därute i samhället. Vi fick bl. a. sjukförsäkring och arbetsvård som fångade in mycket av de brister de sjuka stöp på då de "skulle vända om" till samhället på nytt. Numera har läkaren blivit en storproducent i intyg och utlåtanden av alla slag. Man behöver medicinsk expertis på många håll. Får man tro vissa pressuppgifter kan t. ex. en läkares lunchrast utnyttjas för extra tjänstgöring hos försäkringsbolag. Läkaren ska vara med både då det gäller den enskilda människan och de tekniska sammanhangen. Han ska avgöra om vi ska ha hel förtidspension, 2/3 av hel förtidspension eller bara en tredjedel. Han ska skriva intyg på behov av bil och tekniska hjälpmedel av

olika slag. Ofta arbetar läkaren i s. k. team, där han inte är ensam, men hans medicinska auktoritet väger tungt vid de avgöranden som fattas om "hur mycket en människa orkar med" — och hur mycket pengar sjukdomen eller handikappet ska "taxeras till".

Dessutom ska doktorn följa med vad som sker på hans speciella fackområde — han får heller inte vara främmande för vad som rör sig på närliggande specialisters fackområden. Och hela denna katalog av mediciner läkemedelsindustrin idag presenterar måste väl — så vitt vi kan förstå — läkarna i gemen vara någorlunda väl förtrogen med. Och det är inte småsaker att hålla reda på alla mediciner numera. Så mycket förstår också en lekman av de många trycksaker om mediciner som produceras.

Hur doktorn ska hinna fylla alla hde krävande funktionerna som ställs på honom är numera ett brännande problem. En fråga som innerst naturligtvis främst rör läkarna själva som fackmän, men den kan långt ifrån betraktas som likgiltig för samhället i övrigt. I en rundfråga Landstingens Tidskrift ställt uttalar sig professor Gunnar Biörck om vissa tendenser i svensk sjukvård. Professor Biörck menar att doktorn håller på att bli "gäst hos verkligheten" på det egna sjukhuset därför att läkarnas yrkestekniska synpunkter förbigås i sjukvårdsplaneringen — han kan bli en "gäst" i ett administrativt maskineri, där någon annan leder det hela medan läkaren dock genom sin ofrånkliga medicinska beslutsfunktion än-

FRITIDS- OCH FÖRENINGSLOKALER FÖR HANDIKAPPADE

En hemlös föreningsrörelse har inte stora utsikter att verka tilldragande på medlemmarna. I en del fall har våra lokal-föreningar inom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL) lyckats skaffa ett tak över huvudet, där man kan sköta föreningsjobbet mera ostört, ta emot medlemmar, hålla kontakt med myndigheter och andra som behöver resonera med föreningsfolket. Vi vet att föreningslokalen betyder mycket för att hålla föreningsintresset vid liv. I en del fall har man kunnat kombinera föreningsexpeditions-

rummet med en s. k. hobby- eller fritidslokal. Lokalen har då fått tjäna som studiecirkelrum, men i en del fall har man skaffat mera handgripliga verktyg än böcker och studiebrev. Snickeri och träslöjd, lättare metallarbeten, sykurser etc. har piffat upp tillvaron, gett en känsla av aktivitet i föreningsarbetet, vilket på ett sunt och naturligt sätt drar medlemmarna till föreningen. Man behöver väl inte brodera vidare i detaljer för att var och en ska förstå vad sådan stimulans betyder för långtidssjuka och handikappade.

Man vill gärna rekommendera kommunerna att i sin handikappvänliga giv ta hänsyn till de här behoven. När man bygger och planerar i kommunerna bör behovet av lokaler för handikappföreningarna komma in på ett tidigt stadium. Tyvärr har det hänt på sina håll att de här lokalerna befunnit sig i gamla hus "i djupa källarvalv" där ventilationen och bekvämlighetsanordningarna inte kan betecknas vara i "toppklass". Tänk på de här sakerna kära kommungubbar när ni planerar för ett handikappvänligare samhälle!

då är en nyckelfigur. Man tvingas i sammanhanget att tänka på "doktorn i skogen" den gamle chefläkaren på sanatoriet, som var som en kung i sitt eget rike, där moderna administratörer och andra yrkesmän ännu inte erövat så stor del av de funktioner ett modernt sjukhus av idag rör sig med. Man kan försöka inta en neutral hållning i vad gäller frågan vem som ska vara "överordnad" och "underordnad" i den medicinska expansion vi upplever; en utveckling där sjukhuset i traditionell mening sprängt sina gränser för länge sedan. Men doktors dilemma är dock inte bara doktors. I kulissen står också patienten, som vill växla några personliga ord med sin läkare. Hur ska doktorn — som det påpekades för 100 år sedan — kunna "läka det sjuka samhället"? Vem intresserar sig för doktors egna problem i det moderna samhället? Ska doktorn sitta "för sig i ett elfenbenstorn" som professor Gunnar Björck uttrycker det?

Sixten Hammarberg

HÄR BYGGER MAN NYA HUS...

... men har man tänkt på handikappvänlig planering utom och inom hus? Och vore det inte lämpligt med föreningslokaler för handikappade?

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: **Einar Hiller**
Redaktör: **Sixten Hammarberg**
Red.: David Bagares Gata 3, 1 tr., Sthlm C
Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24
Postadr.: Box 3196, Stockholm 3
Postgironr: 95 00 11

Annonspriser:
Omslagets sista sida ..... 500:—
1/1-sida 400:—   1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:—   1/8-sida 65:—

Småannonser:
58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

RISK ATT HANDIKAPPADE BLIR KVAR	6
FÖRETAGSHÄLSOVÄRD	8
SJUKJOURNAL I FÖRFATTARVERKSTADEN	10
FONDpengar och FÖRÄLDRADE DIREKTIV ..	11
BILDKRYSS	19

OMSLAG: Lördagskväll på sjukhus — foto Anna Britta Sundahl

"Den FRÅNVARANDE DOKTORN"

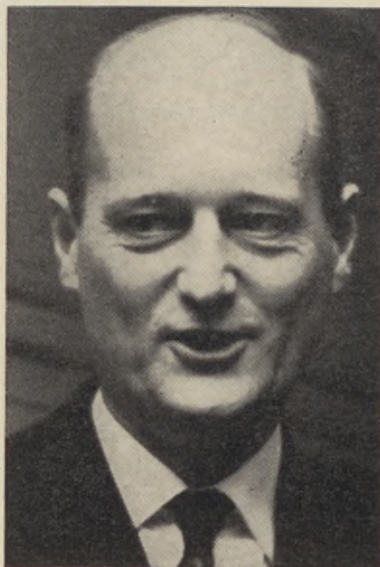
är bl. a. temat för ett debattinlägg i *Landstingens Tidskrift* av den ständigt stridbare hjärtspecialisten professor Gunnar Biörck. Han väddar till sjukhushuvudmännen att — inte för läkarens skull men för deras egen och patienternas — försöka ge mera utrymme åt läkarnas yrkestekniska synpunkter i planeringen av en verksamhet i vilken läkaren dock fortfarande genom sin ofrånkomliga medicinska beslutsfunktion är en nyckelfigur. Med hänvisning till några praktiska exempel ifrågasätter professor Biörck om inte sjukhusläkarna — till följd av bl. a. ett mycket starkt efterfrågetryck på deras tjänster även i den öppna vården — blivit åsidosatta. Detta har betytt att uppgifter tagits över och lagts på sjuksköterskorna, uppgifter som borde ha tillkommit läkaren. Härom skriver professor Biörck:

Vi har haft en snabb utbyggnad av lasarettsvården och en i samband därmed uppkommen relativ läkarbrist. Sjukhusläkarna har samtidigt, till följd av ett mycket stort efterfrågetryck men också av privatekonomiska bevekelsegrunder, kommit att påtaga sig en betydande arbetsvolym i sjukhusets öppna vård. Detta har bl. a. gått ut över vårdavdelningsarbetet, speciellt eftermiddagsarbetet. Eftersom detta ändå måste fungera har sjuksköterskorna hävt sig på tå och undan för undan, ibland entusiastiskt, ibland motvilligt, tagit över en hel del arbetsuppgifter, som tidigare — och i andra länder fortfarande — är klara läkaruppgifter.

En annan utveckling i samma riktning har framkallats av vakanser, tjänstledigheter och täta underläkarbyten, mest uttalade på universitetssjukhusen. Läkararbetskraften har därför blivit labil och avdelningssköterskan har i ökande omfattning fått representera stabilitet och kontinuum. Ett uttryck för detta är förmodligen den inversion av könsrollerna på vårdavdelningen, som J. Israel påtalat: patienten upplever "syster" som "fadersfigur" (d. v. s. sträng och ordentlig) men doktorn som "modersfigur" (d. v. s. mera medgörlig och eftergivlig, eftersom han inte själv behöver ta konsekvenserna).

Ytterligare en tendens under de gångna åren har inneburit att alltflera åtgärder med och beslut om patienten sker utanför avdelningen.

En utveckling i antydd riktning betyder, säger professor Biörck, att "patienterna i ökad omfattning blir diskuterade vid sittrörelser och konferenser, ofta utanför själva avdelningen". Utvecklingen ifråga om gemensamhetsutrymmen osv. gör att vårdavdelningen är i färd med att

Professor Gunnar Biörck är i debattagen.

bara bli en sovplats för patienten. Och vad har då läkaren där att göra, frågar sig professor Biörck. Är det läkaren som skall vara ansvarig för vårdavdelningen eller sjuksköterskan? Eller är han en "gäst" bland övriga specialister (sjukgymnaster, kuratorer, präster, dietister etc.) vilka avlägger besök på chefsköterskans klinik eller avdelningssköterskans vårdavdelning? För professor Biörck står det klart att doktorn bör stå i ledningen, men han är fullt medveten om att doktorn också förlorat "terräng" till följd av bristande förståelse för situationen och otillräcklig utbildning för uppgiften. Läkarnas utbildning i yrkesteknik måste beaktas i fortsättning, sammanfattar professor Biörck.

Läkemedelskostnader och läkemedelskontroll

tas upp i en artikel i *Läkartidningen* av riksdagsledamoten Nancy Eriksson, som också är ordf. i Svenska Diabetesförbundet. Hon opponerar sig mot att medicinalstyrelsen varit restriktiv mot att uppföra flera mediciner för långtidssjuka på den fria listan. Att Med.styrelsen hävdade att ett kostnadsfritt läkemedel av patienten "uppfattas som en garanti för dess lämplighet" vid viss sjukdom måste vara en felaktig tes, säger Nancy Eriksson. Ett utskrivet recept av läkare och expedierat genom apotek är väl — med den stränga granskning vi har av läkemedel — något som normala patienter har fullt förtroende för. Nej, här gäller det en ekonomisk fråga för de långtidssjuka och vad gäller kostnadens storlek borde man kunna sätta ett "tak" på den hävdar Nancy Eriksson:

Den kostnadsfria listan skulle utan medicinska vädor kunna utökas betydligt och ge kostnadsfria läkemedel dels till dem, som har bruk av ett enda läkemedel, dels till dem, som har en långvarig kanske livslång sjukdom som kräver olika mediciner. Dessutom borde det sättas ett tak för totala egna medicinkostnader under ett år för rabatterade läkemedel. När taket är nått, borde kostnaderna bäras helt av försäkringen.

Det är svårt att se någon större vinst i att sjuksjukpillers och laxeringsmedel blir 1:50 billigare, genom att karensavgiften slopas, när samtidigt en relativt liten grupp patienter med stora läkemedelsutgifter och andra utgifter för sin hälsa inte får nämnvärd praktisk nytta av de 45 miljoner kronor, som karensavgiften kostar.

TÄNK PA

Hjärt- och Lungsjukas
Blomsterfond

Postgiro 95 0011

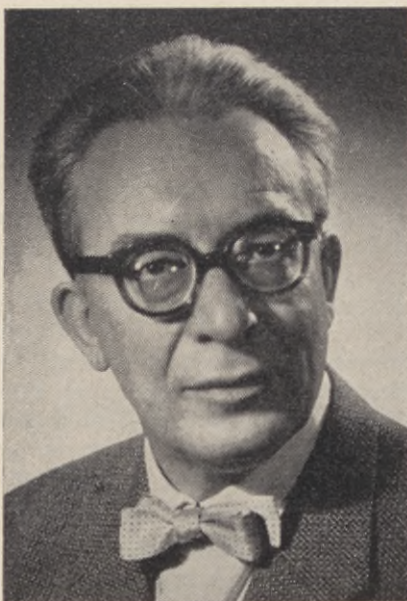
Risk att handikappade blir "kvarlämnade" då samhället växer ut

Vi planerar samhället som om alla människor vore toppidrottsmän med alla sinnen och färdigheter i behåll. Alla önskar vi ett friskare samhälle, men verkligheten är dock sådan att vi dras med allehanda skröpligheter. Siffrorna talar sitt tydliga språk.

1. Många människor blir handikappade under livets gång på grund av långtidssjukdom och olycksfall.
2. Det finns människor med medfödda handikapp.
3. Åldern gör det svårare för oss att "hånga med" — alla blir vi gamla så småningom.

Intill 1980 får vi t. ex. 50 % fler i åldern 70 år och högre. Samhällsplaneringen måste bli handikappvänligare.

Svenska Centralkommittén för rehabilitering (SVCR) och Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) hade kallat press och intresserade till ett tankeutbyte i augusti i Stockholm. Och det gällde den framtida utvecklingen i trafik och byggnadsverksamhet — samhällsplanering — vilket man lätt kan gissa av ingressen.

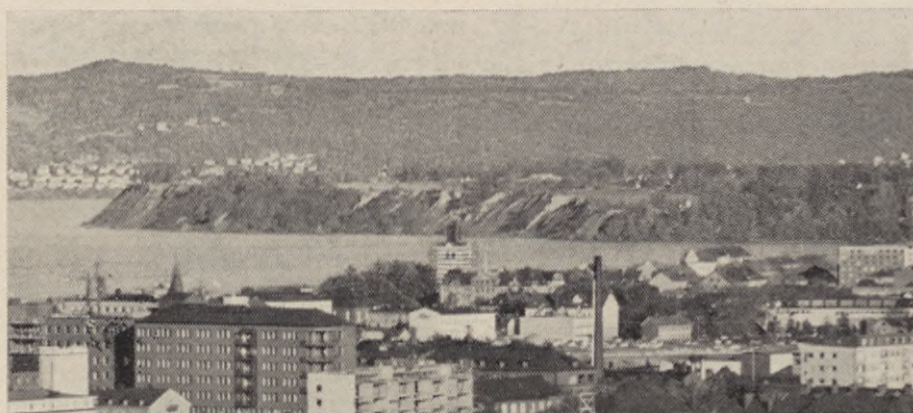
Richard Sterner.

Statsrådet Olof Palme fanns på plats och bollade inledningsvis med siffror i den högre stilen — handikapputgifterna på samhällssektorn växer men det betyder inte att vi är tillräckligt handikappvänliga. Den praktiska samhällsplaneringen släpar efter. Rörelsehinder drabbar i mer eller mindre utsträckning alla äldre människor, framhöll statsrådet Palme, som i egenskap av kommunikationsminister också tryckte

på trafikfrågan och omläggningen till högertrafik.

Generaldirektör Richard Sterner, ordf. i Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) och Statens Handikappråd, erinrade om den bristande handikappvänliga bebyggelsen — allt har gått efter de friskas princip hittills betonade han. Vi har inom handikapprörelsen ännu inte orkat med att påverka folkopinionen tillräckligt starkt för en ändring. Viktiga strukturförändringar sker nu i vårt samhälle. En kärna av äldre bebyggelse står kvar i samhällets centrum — på utkanternas cirkel växer nya bostadsområden fram. Risken är att de äldre och handikappade blir kvar i den gamla bebyggelsen i de sämre bostäderna, då bebyggelsen växer ut. Trafiken blir livligare och butiker av jätteformat är inte handikappvänliga till inredning och funktion. Hissar och bekvämlighetsanordningar av olika slag saknas i en omfattning som "stänger" samhället mer eller mindre för den handikappade. Sterner presenterade några uppgifter ur en utredning den lokala HCK-kommittén för olika handikappföreningar i Stockholms län gjort. Av 44 kommuner, som besvarat frågorna, är det inte mindre än 31 som erkänner att de inte har samlingslokaler som utformats med hän-

EN ÄNDAMÅLSENLIK BOSTAD SOM HÅLLER HELA LIVET UT!

Man bygger för "en normalfamilj" med alla sinnen och färdigheter i behåll. Uppkomna situationer under livets gång, långtidssjukdom, handikapp, ett handikappat barn i familjen — sånt kalkylerar man i regel inte med. Ska bostaden "hålla" för alla situationer under livets gång?

Nya direktiv för länsarbetsnämndernas samverkan med handikapporganisationer på länsplanet

Arbetsmarknadsstyrelsen har skickat ut ett cirkulär till länsarbetsnämnderna med nya direktiv för samverkan med handikapporganisationer. Den nya given innebär bl. a. att AMS hävdar att det måste bli ett fastare system i det samarbete man ritade upp konturerna till för några år sedan. Sålunda framhålles att sammanträden inte bara ska hållas utan de ska också fastställas till ett antal av minst 2 per år. För att ge mera stabilitet åt samarbetet skall ett arbetsutskott eller arbetsgrupp handlägga aktuella löpande arbetsuppgifter mellan sammanträdena.

Det bör vara ett initiativ både de enskilda handikappföreningarna och deras samarbetsorgan bör ta väl vara på. Genom att framföra praktiska förslag och önskemål från de egna leden kan ett fruktbarare samarbete med länsarbetsnämnderna ge resultat till nytta för de handikappade och vägledning för dem som på arbetsförmedlingsplanet söker lösa de handikappades sysselsättningsfrågor.

syn till handikappades behov. I tio kommuner sade man sig ta "viss hänsyn" till handikappade i stadsplaneringen — 19 kommuner förklarade sig *inte* ha tagit någon sådan hänsyn.

Ett sätt att hjälpa de handikappade är att genom *s. k. guider* ge vissa data om var de handikappvänliga husen finns respektive inte finns, uppgifter om hissar och trappor, trafik osv. Man har i vissa städer i USA, Köpenhamn, Oslo och Stockholm gjort sådana guider, men de måste förnyas med hänsyn till förändringar i bebyggelsen, dvs. man får göra nya handböcker med vissa års mellanrum för att hålla anvisningarna någorlunda dagsfärska. Nu har Svenska Centralkommittén för Rehabilitering (SVCR) i samverkan med Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) skickat ut anvisningar till alla kommuner i hela Sverige med uppmaning att upprätta lokala guider.

Förbundsordförande Bo Martinsson:

Hur planerar kommuner och näringsliv för våra handikappade?

I höstens första föreningsupptakt i Skövde — en träff med våra skaraborgare — ställde riksdagsman Bo Martinsson, ordförande i Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL) några samvetsfrågor om kommunernas framtidsplanering inom handikappvården. Riksdagsman Martinsson vet vad han talar om. Han är stadsfullmäktigeordf. också i Stor-Sundsvall, ett av Norrlands livaktigaste utvecklingsområden just nu, och har därför kommunfrågorna praktiskt taget som dagligt jobb. Förutom att ägna sig åt rikspolitik i Stockholm och jobbet som jurist hinner denne verksamme man även med att vara med på föreningsmöten hos de hjärt- och lungsjuka, då tidtabellen tillåter.

När Martinsson infann sig till riksförbundets första större hösträff med Skaraborgs länsförening för hjärt- och lungsjuka hade en talrik skara medlemmar mött upp — drygt ett 100-tal — och dessutom kunde man glädja sig åt föreningsvänner från Jönköpingsorten, vilka svars-gästade skaraborgsföreningen; en svarsvisit på skaraborgarnas besök i Jönköping i fjol.

Martinsson gav i ett kärnfullt anförande en analys av begreppet "handikappvänlighet" och underströk därvid främst

betydelsen av de hjärt-lungsjukas egen villighet, inbördes sammanhållning och solidaritet i föreningsrörelsen, inom sitt eget riksförbund men även i samverkan med andra handikapporganisationer. Han fastslog vikten av att de sjuka och handikappade fortsätter att ihärdigt uppvakta myndigheter, stödja de enskilda medlemmarna och i sina egna led stärka sammanhållningen. Från samhällets sida vill man gärna framhålla, att man är handikappvänlig. Till en del är det väl riktigt, särskilt om man tänker på de stora aktioner, som allt emellanåt sätts i gång, t. ex. Röda fjädern-kampanjen. Sådant är bra, men hur är det ställt med planeringen för de sjuka och handikappade ute i landets kommuner, i arbetslivet och t. ex. på bostadsmarknaden?

Inför en ny arbetssäsong gav konsulent Lennart Åberg, Skövde, en översikt över länsföreningens program. Det blir fortsättningsvis informationsmöten för allmänheten, då läkare belyser sjukdomarnas behandling och dagens medicinska resurser, medan föreningens medarbetare tar upp socialfrågorna. I höst planeras grupparbete, viss studieverksamhet, hobbyträffar m. m. Fortsatt samverkan med övriga handikapporganisationer i länet skall utvecklas via samarbetskommittén och inom länsarbetsnämndens delegation för arbetsvårdsfrågor.

● Stolsben som tillhygge mot doktor utlöste allmän läkarstrejk

Om en patient i vårt land anser sig ha blivit "snorkigt" behandlad på en läkarmottagning så har utvecklingen gått i alldeles motsatt riktning i Israel, där läkarantalet lär ska vara särskilt stort i förhållande till landets storlek och folkmängden. Och de 5.000 läkarna i landet har nyligen strejkat i fem timmar mot den "ökade terror" de anser sig vara utsatta för från patienternas sida. Aktionerna var även riktad mot myndigheterna, som inte gör någonting för att skydda läkarna.

Tålmodet brast när en läkare slogs medvetlös av en uppretad patient och måste föras till sjukhus. Israels läkarförbund tog själv initiativ till strejken.

Läkaren blev nedslagen med ett stolsben sedan han vägrat att sjukskriva en

patient. Liknande överfall har förekommit tidigare och läkarna anser att man från officiellt håll inte tillräckligt brännmärkt terrorn och inte hjälpt läkarna att få skydd.

*

Efter strejken sammanträdde den officiella Health Service Committee och utfärdade ett dekret, i vilket det sades att varje medborgare, som handgripligen ger sig på en läkare i tjänst, kommer att utvisas. Man brännmärkte också den likgiltighet, som allmänheten demonstrerat inför terroraktionerna.

Samtidigt tog man avstånd från läkarförbundets strejkaktion — den sades vara en otillåten bestraffning av hela folket för ett övergrepp, som endast en individ gjort sig skyldig till.

Status

ger sociala och medicinska fakta
i lättläst form.

Företagshälsovården och de fackliga generalerna

Industriläkarna har 20-årsjubilerat och som vanligt är har man vänt sig till de stora på arbetsmarknaden för att få deras syn på industriläkarjobbet och företagshälsovården.

●
Professor Sven Forsman framhåller att industriläkaren har en mycket känslig ställning genom att han ska både tillgodose patientens ställning, tjäna hans intressen, tillse de anställdas anpassning i arbetet med hänsyn till arbetets krav på hälsan, och samtidigt fungera som medicinsk rådgivare inom företaget. Jobbet kräver förtroende från båda parter, dvs. från såväl företagsledning som från anställda.

●
Direktör Bertil Kugelberg — nyligen avgången arbetsgivaregeneral — framhåller att den tekniska utvecklingen ofta medför förändrade arbetskrav och ökade yrkesrisker. Kugelberg talar också om vikten av att vårda den mänskliga arbetskraften. Vi har nyckelgrupper och "ömtåliga" grupper". Till de senare räknar han de handikappade och äldre arbetskraft. Den moderna medicinen framsteg och en effektiv rehabilitering har medfört att flera människor än tidigare har kunnat återföras från sjukdom till arbete. Företagshälsovården är av stor betydelse för dessa känsliga grupper.

●
LO-ordföranden Arne Geijer talar för en samordning av planeringen av företagshälsovård och arbetarskydd med företagsekonomisk, produktionsteknisk och personalvårdande verksamhet. LO-chefen hänvisar bl. a. till verksamma expertgrupper inom LO samt att man också inom LO förstärkt resurserna genom inrättande av en egen medicinsk expertavdelning.

Vårt näringsliv måste bli smidigare mera anpassningsbart ur hälsosynpunkt. Därom är man enig. Nu gäller det en praktisk planläggning.

Sven Forsman

Bertil Kugelberg

Arne Geijer

"Otroligt" på poliklinik

En jur. kand. och disponent, Carl Ström, i Göteborg berättar i Läkartidningen om en alldeles "Otroligt" upplevelse, som drabbat honom vid ett läkarbesök. Han hade uppsökt poliklinik för att få ett uttalande om ett utslag på en hand. Enligt herr Ström utspann sig följande dialog.

Ett nummer ropades upp i en högtalare, och jag steg in i läkarrummet. En läkare med håret i vilda testar satt vid sitt skrivbord och lyfte inte blicken en tum från sina papper.

Jag: "Goddag!"

Dr: "Ni har gonorré."

Jag: "Nej, det har jag inte."

Dr: "Jo, det har Ni."

Jag: "Nej, det har jag inte."

Läkaren reste sig från sin stol, alltjämt med blicken i pulpeten, dängde ett papper i bordet och sade med ett till hälften brustet tålmod: "Provet visar det!"

Jag: "Det gäller tydligen någon annan. Detta måste vara ett misstag."

Läkaren lyfte äntligen blicken från sitt kära bord och frågade irriterat. "Är Ni inte nr 81?"

Jag: "Nej, jag har 85."

Så blev det så småningom min tur, och jag steg åter in.

Jag: "Goddag igen."

Tystnad.

Jag: "Jag hade alltså inte gonorré."

Dr: "Vad är det här då?"

Jag visade mitt utslag på handen. Läkaren började skriva febrilt och under tystnad.

Jag: "Känner doktorn igen ett sånt här utslag?"

Man lägger märke till en viss skillnad i de båda fackliga generalernas framställning. Direktör Kugelberg talar om "människan som helhet", rör sig mera med detaljer, nämner de handikappade och de äldre. Arne Geijer rör sig mera med de rent organisatoriska frågorna, partsamverkan osv. och tar aldrig ord som handikappade och äldre i sin mun. Det är ganska märkligt att man så sällan hör de här problemen diskuteras på högsta fackliga nivå. På sin höjd talar man om "låg-lönegrupper" — sällan rör det sig åtminstone i offentlig fackföreningsdebatt om långtidssjuka och handikappade fackföreningsmedlemmar.

Facit av hälsoundersökning i Malmöhus län

Hur "ser försäkringsdomstolen ut" — och kan jag överklaga genom min fackförening?

Jag har ett besvärligt pensionsärende som sjukkassegubbarna haft några svettiga timmar med. För att nu inte tala om egna bekymmer. Det gäller ATP-pengar och några paragraftolkningar av den högre juridiska skolan för att jag ska få min rätt. En del familjefrågor trasslar dessutom till det hela än värre. Nu vet jag att försäkringsdomstolen är högsta instans, och dit får jag väl gå på sluttanen. Hur är försäkringsdomstolen sammansatt — och kan min fackförening sköta det här jobbet med överklagning åt mig?

Förtidspensionär med hårda paragrafer

SVAR: Enligt lagen om försäkringsdomstol skall domstolens ledamöter vara dels lagfarna, dels icke lagfarna. De lagfarna är en president, som leder arbetet, och fem försäkringsdomare. Från början — försäkringsdomstolen har nu verkat i fem år — var antalet försäkringsdomare fyra. De icke lagfarna ledamöterna var först fyra men har ökat till sex. För varje icke lagfaren ledamot finns en ersättare. När samtliga ordinarie ledamöter deltar i målens handläggning, dvs. vid s. k. plenium, består alltså domstolen av presidenten, fem försäkringsdomare och sex icke lagfarna ledamöter. Om behörighet att föra talan gäller behörigheten endast den som har ett självständigt intresse i målet. Det finns vägledande prejudikat på att en fackförening icke tillåtits föra talan i mål som angått medlem i föreningen.

Dr: "Frågan är felformulerad."

Jag: "Jaså."

Efter fortsatt skrivande avbröt han sig plötsligt. "Det är varken cancer eller tuberkulos. Det är ett eksem, som uppkommit av att det här utslaget irriterar Er, och därför har Ni rivit på det."

Jag: "Det irriterar mig inte ett dugg."

Dr: "Jo, det gör det."

Jag: "Nej, inte mig, inte ett dugg, och därför har jag inte rivit på det."

Dr: "Om man ger akt på en människa, skall man upptäcka, att hon då och då river sig på ett sådant där eksem."

Jag: "Jaså, men jag gör det inte."

- Drygt 265.000 personer undersökta
- 12 % av befolkningen uteblev
- Lungförändringar hos 1.613 personer
- Sjukdomssymtom i hjärta och kärl hos 275 personer

Den stora hälsoundersökningen, som pågått sedan 1932 i Malmöhus län avslutades i juni. En sammanställning föreligger nu i en första rapport. Undersökningen har bedrivits i landstingets regi och har berört 70 kommuner som i lokalhyror och för ombud betalat 823.000 kr. medan landstinget beräknat sina kostnader till drygt 1,7 milj. kr.

Man har koncentrerat sig på skärmbildsundersökning, diabetes, äggvita, hjärtfall och dessutom hudundersökning under periodens två sista år.

Av resultaten framgår bl. a. att sjukliga lungförändringar konstaterades hos 1.613 personer. Tuberkulos upptäcktes i 172 fall och lungtumörer i 66 fall varav 47 var elakartade.

Sjukliga förändringar i hjärtat och de stora kärlen konstaterades hos 275 personer. Behandlingskrävande sockersjuka påvisades i 852 fall. Äggvita i urinen hade 2.075 personer. Fortsatt observation på grund av äggvita i urinen, i regel i årtal, erfordras i 515 fall. Annan medicinsk diagnos än njursjukdom ställdes i 141 fall varav i några fall elakartade tumörer.

I sammanhanget fick man också en ny forskning då man fann att många personer led av äggvita i urinen utan att man

kunde påvisa någon sjukdom. Här rörde det sig om över 500 fall.

Hudundersökningen visade att 2.295 personer led av hudsjukdomar.

Ungefär 6.000 invånare inom landstingsområdet kom under denna första fyraårsperiod tack vare hälsoundersökningarna i åtnjutande av medicinsk undersökning och vård.

Landstinget har begärt 930.000 kr. för 1937 för den beslutade cancerundersökningen av kvinnor i åldern 30—54 år. Man har vidare begärt 600.000 kr. för förberedelser och uppläggning samt påbyggnad av nästa hälsoundersökningsperiod som skall gälla 1968—71. Denna hälsoundersökning beräknas kosta 3 milj. kr. årligen.

Status julnummer

en "annorlunda"
jultidning

■
se presentation
sid. 23!

en gyllene regel, som ständigt inpräntas hos medarbetarna. Det är så litet som behövs för att en medmänniska skall känna sig väl till mods, och i synnerhet hos läkaren är hon i stort behov av det lilla stödet. Läkarvård borde väl innebära att ge inte endast vård av trasiga kroppsdelar utan omvårdnad om människor, som ju består av både kropp och själ. Där syndas mycket, om det nu beror på okunnet eller dåliga vanor."

Dr: "Jo, det gör Ni. Här får Ni en salva, och går det inte bort på två månader, kommer Ni hit igen."

Ovanstående konversation är inte uppiktad framhåller artikelförfattaren och vill se händelsen så att läkarvården i Sverige tenderar till att bli allt mer industrialiserad och allt mindre mänsklig.

"Man kan ibland faktiska tala om en "omänsklig läkarvård". Jag vet, att läkare, särskilt på polikliniker, kan ha en fruktansvärd arbetsbörda. I mängder av serviceyrken kan situationen vara likartad, men där har man i de flesta fall gjort ett vänligt och hyggligt bemötande till

Vad återstår att tillägga? Jo, om det är så att ett sånt beteendemönster kan möta disponenter och jur. kand:er måste väl "vanliga" meniga i samhället också ha kännning av det, eller gäller det bara vissa socialgrupper?

Efter ett envist traskande i emigranternas fotspår i tre böcker — plus några avstickare på andra sidospår — har nu Sven O. Bergkvist återvänt dit han började med sitt författarskap. Han debuterade med sanatorieromanen "Vandring till Ljusbacken" 1950 och återknyter nu till sina första lärospår som sjukdomsskildrare, 16 år efter debuten. Bergkvist börjar sin nya bok "Arvedel" i flygande fläng och slänger olyckan utan onödiga utvecklingar direkt i ansiktet på läsaren. Man kan diskutera greppet på ämnet, men nog är sjukhusdoften frän och realistisk från första stund. Figurerna kliver fram i en första snabbpresentation av han som — enligt patient nr 1. Bertil, nykomlingens uppfattning — måste vara direkt utskickat från det märkaste stället för att ytterligare späda på hans egna kval i en sjukhusvärld fylld av glödheta stjärnor, som utgick någonstans från en trasig ryggrad.

Det handlar i första omgången om två patienter som ligger i gipsvagg, klavbundna i sina sängar med sinnen och lemmar. Bertil, nykomlingen, får portionsvis "upplysning" av sin kamrat om vart han hamnat. Den här dialogföringen är precis inte ovanlig i sjukhusskildringar. Men den passar bra för Sven O. Bergkvist. Han presenterar gärna sina människor med deras egna ord. Ett skarvstycke av den äldre tbc-arens monolog till den unge, oerfarne, lyder så här, återgivet utan censur:

— Du är en av dom där småolyckorna som gör allt för att tränga ut oss gamla hederliga kusfall, och helst såge ni väl att vi hamna på kronikerhem allihopa, där man får skita och pissa på sej utan att nån lyfter ett finger! Men jag ska tala om för dej, min unge slyngel, att det här stället är en gammal förnämlig specialanstalt för dom som har tuberkler! Så passa dej noga för att lägga din trubbiga näsa i blöt! För den som inte är hemma i tbc-språket bör nämnas att "kusar" är ett populärvetenskapligt namn pa-

Thord Sundqvists omslagsteckning till Bergkvists nya bok "Arvedel".

Sjukhusjournal i författarverkstad

tienterna ibland använder på sina sjukdomsbaciller — ett smeknamn om det uttrycket kan accepteras.

Den här romanen har inte annars mycket av de s. k. klassiska sanatorieruttrycken — de som nästan kräver särskild ordlista — utan mera av det "råkurr" i ordväg som odlas på sjukhus i största allmänhet. Människorna har specialnamn, ofta uppkallade efter de moraliska förtjänster man sätter på dem. På anstalten "Solhem" finns bl. a. en "snickare" (läkare), två "änglar", en över- och en underängel (sköterskor), ett sjukvårdsbiträde, fröken Hansson, som ömsom får heta "Glasögonormen" och "Billiga Sa-

ra". Det är hon som "åker omkring i bilar om nätterna, med bonntjvar och utläningar", och har fått "lort" i sin "ludna sparbössa", upp-lyser den äldre nykomlingen. Det är även hon "som ger oss bäcken och torkar oss i röven", tillägger den äldre sakkunnigt.

Om den här sortens sjukjournal — från patientsidan — må vidare sägas att den förs med ömsom grova, ömsom fina stilsorter. I berättartekniken ingår — och det är nog ett gott grepp — dels patienternas inbördes kommentarer i dialoger och buketter av ord, dels en sorts utåtriktad, mera sammanfattande, tråd i form av en brevväxling från sjukbädden mellan Bertil och hans kristna släktingar. I breven diskuteras de högre moralfrågorna. Där le-

ver också de ordvändningar man använder i frikyrkokretsar upp till ett sprakande fyrverkeri av moralregler, bibelcitater och vardagshändelser, där människans bristande motståndskraft mot det onda vevas fram, vardagliga syndafall, ur ortens register av ofullkomliga människor på orätta vägar.

◇

Det finns också i denna patientjournal försök att reda ut skeendet på sjukhuset i större sammanhang. Där spelar "Studenten" en viss roll, men något riktigt träffande om torleksordningen mellan Kristus, Sokrates och andra förkunnare föds inte ur de resonemang man odlar på "Solhem". "Billiga Sara" genomgår en moralisk metamorfos, blir kultbärande och förespråkare för läsecirklar bland patienterna. Fast under det tunna omvändelskalet ligger dock en jordisk åtrå till "Studenten" med vilken hon ingår en "förlovning".

◇

Bertil och hans samvetskonflikter, om rätt och orätt, fylls ut med praktiska försök med kurser i bokföring, Svenska språket, studieledarkurser och annan jordisk nytta. Att resonera en smula om subjekt och objekt i språket samt "råbalans" i bokföringen friskar sannerligen upp den ofta erotiskt laddade miljön med "änglar" av högre och lägre valör i olika skepnader — till och

Sven O. Bergkvist ger i sin nya bok en realistisk skildring av en sjukhusmiljö han känner från insidan. Det är inga överdrifter att påstå att Bergkvist "ställt frågor under debatt" här.

med "Snickarn" som är bas på bygget faller för "Billiga Sara", till fasa för de riktiga änglarna, som inte smyger omkring i sjukhuskorridorerna och spelar falska sjuksköterskor.

◇

Som i alla böcker blir det också i denna upplösningsdags. "Solhem" ska läggas ned. "Snickarn" blir för-tidspensionerad, trots sin obestridda förmåga att "spånga" trasiga ryggar och sätta pe för "kusarnas" framfart i människokroppar. "Billiga Sara" får sparken, trots sin "omvändelse" och faller sedan offer för en sexualmördare, hittas död i ett landsvägsdike. Var detta det "visa" resultatet av det beslut sjukhusstyrelsen fattade om hennes entledigande från sjukvårdsjobbet?

◇

I sitt brev till sina kristna fosterföräldrar skriver Bertil om "Billiga Saras" öde: — "Det var dessa ledamöter som mördade henne i moralens namn, anser studenten — och för egen del tycker han inte att det är så märkligt eller onaturligt, om han fick dela henne med en eller annan också efter ringväxlingen, som ryktet påstår. Det bara gör henne mänskligare, menar han och hänvisar till det aktuella läget för alla sjuka och skadade, som knappast har några möjligheter att få utlopp för sina drifter här i världen." — Det var också tydligt att "Solhem" kommit i ett kritiskt läge med sjukvårdsjobbet, sedan "Billiga Sara" lämnat det jordiska. Härom skriver Bertil: — "Änglarna", till exempel, blir allt grinigare. Den högsta vill inte gärna smörja liggsår, som hon menar är Underängelns uppgift, och den senare klagar i sin tur över att hon måste ge gippsvaggare och andra sängliggare bäcken och torka dem där bak, eller tvätta dem rena och byta lakan i händelse av att dom gjort ner sej — det är biträdesgöra, menar hon..."

◇

Om sina studier på sjukhuset skriver Bertil slutligen: — "Rörande Svenska språket står jag kvar i S-ljudet, som ju också är ett svårt ljud, och när det gäller Dubbel bokföring, Grundläggande kursen, så har jag inte hunnit längre än till förfallobok för växlar —". För vår del tycker vi att författaren Sven O.

Fondpengar och föräldrade direktiv

Det finns vänliga människor, som via testamenten och fonder skänker medel till olika ändamål. Ofta kan de formuleringar givaren dikterat vara sådana att medlen inte är så rörliga. Det kan gälla "forskning" av skiftande slag, "humanism" och "kultur"; generella formuleringar som kan vara rätt svåra att tolka då ett praktiskt anslagsbehov i dagens samhälle formuleras i en ansökan om bidrag. I en skrivelse från Statens Handikappråd ser vi att en utredning — Arvsfondsutredningen — sysslar med att få till stånd någon sorts "utvidgning av fondens verksamhetsområde". Denna ev. uppmjukning av bidragsbestämmelserna hälsas med glädje av Statens Handikappråd, som också med ledning av uppgifter från olika handikapporganisationer presenterar dagsaktuella medelsbehov, som gärna inte, åtminstone då man rör sig med banbrytande projekt av olika slag, kan påräkna statliga eller kommunala medel. Sådana, allmänna bidrag, utgår ofta först efter någon tid. En handikapporganisation står ofta i en praktisk situation, då ett bidrag till en kollektiv anordning eller hjälp till en enskild person, inte kan "bekostas av det allmänna". Kanske först efter avsevärd tid är detta behov så grundligt utrett och fastställt att man vågar skriva in det i en författning, i en lag eller i tillämpningsföreskrifter. För den enskilde handikappade eller långtidssjuka är denna väntan en extra belastning för ett redan tidigare hårt prövat tålamod. Om man i olika fondstyrelser beaktade dessa omständigheter i handikapporganisationernas dagliga arbete, skulle säkert givarnas utstakade vilja inte komma på skam, även om den viljan kanske är dunkelt formulerad i stadgar och bestämmelser. Möjligheter till redovisning finns, då man rör sig med kända och erkända handikapporganisationer, bl. a. de som samverka i Statens Handikappråd. Det är nog inte bara Arvsfondsutredningen som dras med snäva bestämmelser för sin anslagsgivning.

Bergkvist hunnit betydligt längre i den här boken än i de förra. Hans absolut bästa bok hittills sätter man utan tvekan på hans "Arvedel", som innehåller mycket tänkvärt också för dagsaktuell svensk sjukvårdsdebatt.

S. H.

Sven O. Bergkvist: *Arvedel*, Tidens Förlag, pris hft 29:50.

Riksförbundets synpunkter på den framtida yrkesutbildningen

Kapitel 21.1. Inledning (yrkesutbildningsbegreppet, sid. 311)

Enligt vår mening är den redogörelse som presenteras under rubriken *yrkesutbildningsbegreppet* en alltför mekanisk sakredogörelse utan verklig fördjupning i den moderna människans yrkessituation. Människan i utbildningssamhället måste ses mot bakgrunden av hela vår befolknings- och åldersutveckling och utbildningsfrågorna måste därför knytas an till olika aktuella tendenser: förslitning av människorna, behovet av utbildningens anpassning till uppkomna situationer av olika slag etc. De ramar och definitioner utredningen rör sig med tycks inte avspeglade denna grundsyn. Det är en stor brist som genomgående kännetecknar en i övrigt på sakuppgifter rikt utrustad framställning av utbildningsfrågan.

Kapitel 22. Yrkesutbildning för elever med handikapp

På sidan 326 tages olika problem i *inlärningsprocessen* upp, om långsam inläring, om inlärningsförmågan vid sjukdomar och svaghetstillstånd etc. Det hela har dock stannat vid vissa konstateranden, att det kan vara så och så. Man skulle gärna här ha sett en mera fördjupad analys av dessa frågor, utvecklad i relation till olika praktiska utbildningssituationer. Lämpligen borde några praktiska exempel, t. ex. fingerade utbildningsfall, ha presenterats för att göra problematiken mera åskådlig. Vi skall här helt kort ta upp ett som vi tycker väsentligt problem i sammanhanget. Ett avbrott i förvärvslivet i de aktiva åldrarna till följd av långtidssjukdom skapar också alldeles speciella omställnings- och utbildningssituationer. Vår ojämförligt största handikappgrupp, hjärt- och kärlsjuka, som av medicinsk expertis uppskattas till ca 500.000 sjukdomsdrabbade i vårt land, bör nämnas här. Det har också konstaterats, att de allvarligaste hjärtsjukdomarna ökar i åldersgrupperna 30—35 år. Människor i dessa åldersgrupper, såväl hjärtsjuka som andra grupper med långtidssjukdom, ställs ofta inför en radikal omställning av livsvillkoren. Vid omställningsprocessen kan en yrkesutbildning ingå i framtidsplaneringen. Undervisningsplanerna är inte alltid så väl tillrättlagda för människor som har sina skolkunskaper på ett äldre plan, jämfört med de yngre med ännu färskas skolkunskaper och förmågan att handskas med det teoretiska lärostoffet väl utveck-

● **Långtidssjukdom skärper kraven på utbildningsplanerna**

● **Äldre människor på "skolbänken" en realitet i utvecklingssamhället**

● **Gedigen utbildning gör handikappad konkurrenskraftig i näringslivet**

●

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL) har till Statens handikappråd avgett följande synpunkter på yrkesutbildningen enligt förslag från Ecklesiastikdepartementet (SOU 1966:3).

lad. Vi tror, att nödig hänsyn till sådana omständigheter inte hittills i tillräcklig omfattning tagit sig uttryck i all yrkesundervisning och yrkesutbildning. Populärt uttryckt kan svårigheten att "hånga med" — särskilt i den teoretiska delen av yrkesutbildningen — vara påtaglig för många, som i övrigt har goda förutsättningar att klara ett nytt yrke, trots långtidssjukdom.

Vi har med detta försökt fästa uppmärksamheten på ett mycket väsentligt problem, ett problem som måste bli mer och mer påtagligt i ett samhälle i snabb förändring, ett samhälle där även äldre och medelålders människor i ökad omfattning måste sätta sig på skolbänken och "börja om", därför att bl. a. hälsan kräver att förvärvsförmågan måste inriktas på ny utbildning och ny yrkesverksamhet.

●

I övrigt vill vi gärna instämma i vad som säges på sidan 327 om "överbeskydd", dvs. att det kan ligga en fara i att den handikappade får så mycket hjälp att han går miste om den träning som behövs för att sedan klara sig i det framtida livet. I stället bör tyngdpunkten i undervisningen ligga på att stimulera förmågan att klara sig själv, utveckla den handikappades fantasi och begåvning, söka få fram det väsentliga i en kapacitet, som bör utvecklas mot en normalisering så långt möjligt är inom handikappets ram. I den mån man verkligen kan få lärare och handledare att gå in för den metodiken, få en yrkesundervisning med fördjupad

inlevelse i den handikappades dagliga bestyr och problematik, ökar utsikterna att få goda yrkesutövare, produktiva och verksamma människor, från de handikappades led i vårt näringsliv.

Kapitel 22.4. Målsättning för de handikappades yrkesutbildning

Målet för de handikappades yrkesutbildning bör vara *full utbildning i det yrke, som befunnits lämpligt i det enskilda fallet*, framhålls med eftertryck i början av kapitlet.

För att denna målsättning skall kunna uppnås, är det nödvändigt, att den eller de som skall avgöra om den fulla utbildningen i det lämpliga yrket, är kvalificerade för uppgiften. I rehabiliteringsprocessen har dessa personer en stor och betydelsefull roll, när det gäller frågan om *full utbildning till ett lämpligt yrke*, som ger den handikappade möjlighet till full försörjning.

Tyvärr förhåller det sig så i allt för många fall att dagens "omskolning" och "yrkesutbildning" avser att på kortaste möjliga tid snabbutbilda i "yrken", där stor efterfrågan på arbetskraft råder. Enligt vår mening rimmar en sådan "utbildning" dåligt med nämnda målsättning. Yrkesutbildningen för de handikappade bör ha s. a. s. ett långt framtidsperspektiv och ej enbart ge ett visst mått av arbetsträning och inläring av enklare tempobetonade handgrepp. Förutom att utbildningen skall ta hänsyn till utkomst- och försörjningsmöjligheterna inom yrket under en relativt lång överskådlig framtid, bör den handikappade inom sitt fack ha fått en så gedigen utbildning att denne vid vikande konjunkturen har en sådan konkurrenskraft, att handikappat mer än väl uppväges av yrkesskicklighet eller kunnande.

Genom kontakter med omskolningsfall, vars situation ofta förvärrats eller som i varje fall inte underlättats genom arbetsvårdsåtgärderna, får man belägg för att omskolningen i sådana fall ej haft nämnda målsättning och att avgörande om det lämpliga yrket grundats på felaktiga premisser. En person, som hela sitt arbetsliv haft ett stå-arbete, tvingas kanske efter flera sjukdomsperioder sluta anställningen, då dennes konstitution ej tillåter fortsatt sådant arbete. Efter omskolning arbetsplaceras denne i ett jobb som fortfarande innebär att han får stå vid sin arbetsplats hela dagen.

Lika självfallet som att den handikappade vid sitt "yrkesval" skall ta hänsyn till sina anlag och förutsättningar i övrigt — som ävenledes framhålles i detta kapitel — lika självklart bör det också vara, att den som avgör vad som befinnes lämpligt tar samma hänsyn.

Det rör sig här om ett icke ringa antal handikappade som genom statens försorg blir föremål för omskolnings- och yrkesutbildningsåtgärder.

Enbart under rubriken "yrkesutbildning och anpassningskurser" i AMS:s arbetsvårdsstatistik för 1935 var siffran över 11.000 personer. Om effektiviteten i stort betr. denna yrkesutbildningsverksamhet och huru densamma utfallit, är kännedomen troligen allt för ringa för att avgöra huruvida resurser för uppnåendet av den nya högre målsättningen f. n. finnes. En undersökning avseende ett visst års klientel borde kunna lämna besked härom. En dylik undersökning kan t. ex. lämna svar på frågor om huru många som efter yrkesutbildning är i arbete och har full försörjning, i det yrke de utbildats till eller inom annat yrke, hur många som avbrutit utbildningen och varför, om ytterligare nya yrkesutbildningsvägar anvisats p. g. a. felinriktad första sådan, i vad mån långa väntetider och otillräcklighet ifråga om utbildningsresurser kan ha spolierat handikappades vilja till utbildning etc., etc.

Framtida organisation av de handikappades yrkesutbildning (sid. 334)

Vi instämmer helt i vad utredningen säger i stycket 22.7.1. att den ordinarie yrkesutbildningen bör i största möjliga utsträckning göras tillgänglig för de handikappade. I fortsättningen av betänkan- det saknas dock praktiskt underlag för den fastställda normen bl. a. därför att olika delutredningar sysslar med utbildningsfrågor för olika handikappgrupper: de rörelsehindrade med svårare problem de väntas få sin utbildningsfråga behandlad av 1965 års handikapputredning, blinda och andra synskadade är hänvisade till vad 1960 års blindvårdsutredning kan komma att presentera, yrkesutbildningen för döva och hörselskadade "överbäges inom skolöverstyrelsen" osv.

Genom en sådan splittring av utredningsuppdragen på flera händer är det svårt att i föreliggande betänkande få en överblick över de handikappades utbildningssituation i stort. Till dess en fullständig kartläggning av hela utbildningsfältet för de handikappade föreligger vill vi för vår del nöja oss med de synpunkter som i korthet berörts. För ett samlat grepp på handikapputbildningen behövs en grundligare penetrering än vad

Forts. å sid. 22

MEDICINSK DEBATT:

Byrådirektör Bruno Utbult, sekreterare i Statens Handikappråd, återkommer här med synpunkter på debattinlägg "Vad är verkligen sanning om åderbräck" av docenterna Jan Erik Gjöres och Knut Haeger i Status nr 8. Byrådirektör Utbults första debattinlägg var infört i Status majnummer.

Med detta måste vi tyvärr "blåsa av debatten". Status redaktion vill tacka samtliga tre debattörer för visad debattlust. Åderbräck är tydligen en sjukdom som kan riva upp debatt hos såväl lekmän som fackmän på området. Om tonen inte på alla punkter varit så "hjärtlig" så är det väl dock så att synpunkterna på ömse håll har man inte velat bespara läsekreten — debatten visar att det finns saker att diskutera mellan olika intresseparter. Vi hoppas dock att såväl debattörer som läsare inte tagit någon skada, vare sig av själva sakfrågorna eller av de "hårda nypen".

Ursäkta en yngling med åderbräck

som "av någon anledning funnit skäl att blanda sig i den medicinska debatten evad gäller behandlingen av åderbräck". De två till synes unga och säkerligen framstående docenterna — två mot en, förresten, det är ju fejt — Gjöres och Haeger — har av någon (outgrundlig) anledning funnit skäl att reta sig över att en ängslig och ovetande lekman ställer några frågor inför euscalapers motstridiga uppgifter. Och att besvara dem med en sådan isolationistisk von-oben-attityd från medicinmännens hedervärda skrå, det trodde jag hörde forntiden till. Men att få sån't bemötande från unga, kloka medmänniskor anno 1960..." Och så, efter en ingående och lärorik utläggning — som jag ber få tacka så gräsligt underdånigt mycket för — avslutar de än snorkigare och ologiskt: "varken lekman eller läkare vinner något på att en debatt föres på så osakunniga premisser som hr Utbults inlägg". Ja, jag kan bara som representant för lekmännen svara att där har de båda speciellärda herrarna fel, jag är som sagt mycket tacksam för deras svar. Men att läkarna inte vinner något (förtroende) genom att föra en debatt på detta arroganta och överlägsna sätt, det kan jag hålla med de båda författarna om.

Och förresten var det som framgår av både mitt inlägg och av ovanstående inte alls min avsikt att blanda mig i någon debatt, bara att ställa några frågor. Och de blev ju besvarade — kunde det inte ha räckt med det.

Läkarna är inga övermänniskor och hur ens kropp behandlas måste varje människa ha rätt att "blanda sig i". Men

tyvärr lever även bland unga läkare — och andra kvar den föreställningen, att patienten begriper inte någonting. Och fortfarande upprepas på så sätt liknande som jag var med om en gång som ung blodgivare: En läkare — han kallades i alla fall doktor av sköterskan — skulle utföra ingreppet och började laborera med min högra arm. Av erfarenhet visste jag att det var svårt att få fatt på venen där och sa detta till den vitrockade och tystlåtna specialisten, men han hörde inte på det örat och ändrade inte attityd förrän han utan resultat trasat sönder min underarm, då först vände han på steken och tog den andra armen och fick in nålen på första sticket. Eller som det gick för en bekant till mig (det rörde sig visserligen inte om läkare utan om en bandagist): på hans försynta påpekande att så bör det nog vara blev han avsnäst att det kan jag, ni behöver inte undervisa mig om hur man gör en korsett. Och efter nära dagars tåligt lidande med skavande och felaktig korsett måste patienten gå tillbaka och få det hela justerat med tidsspillan både för sig själv och bandagisten som följd och därtill onödiga kostnader för det allmänna och för sig själv. Ty för justering av sådant får man inte reseersättning av sjukkassan, såna är bestämmelserna.

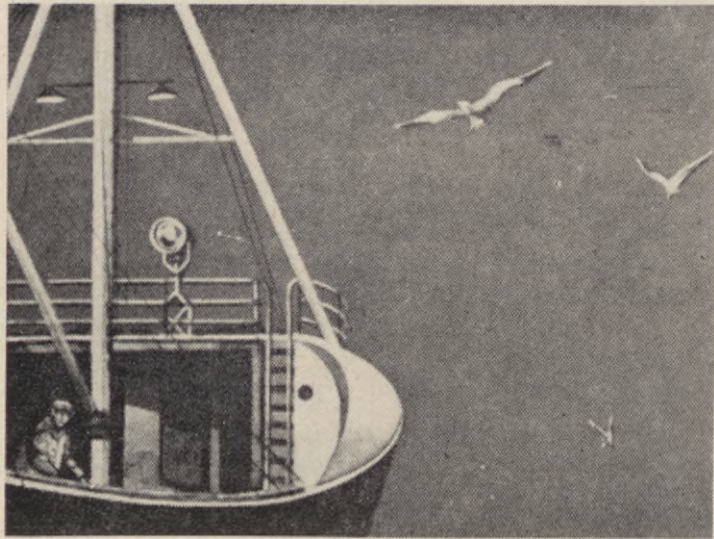
Det är ju bra i alla fall, en sån här avsnopning av nytända stjärnor föder nya debattämnen. Hur är det, har vi inte lite till mans mött den här attityden från läkare någon gång fast det är alltmer sällsynt nu för tiden? Och borde inte läkarna som kår ta avstånd från sådana ytt-

Forts. å sid. 25

Höstens blommor vitnar mot en ankommande vinters mörka bakgrund och gnistrar i ett sista motstånd före snö och vintersömn.

På spaning i fiskebåten. Ja, det är många islänningars vardagsmelodi då höststormarna spelar upp och fiskmåsarna följer båten — även de på jakt efter föda ur havsdjupet.

Island har gått om i höstdagens klara vattenfall man kan beundra Detta är "Dettifoss" vattenfall på norra delen av Island.

Varmt badvatten kan islänningarna få alldeles gratis ur sina heta vulkaner under jordytan. De här badflickorna lever högt på "underjordisk värme" och ser inte alls "kylslagna" ut.

En roddtur om vattnet är lugnt, är det bästa botemedel en stressad besökare kan få. Trötthet och nattsömn — plus många sköna vyer.

HÖST PÅ ISLAND

Färdigheter

och oviss framtid

Text: KI-LO-WATT Teckningar: SVEN BJÖRNSSON

Våra s. k. fritidssysselsättningar var inte mycket att hurra för — vi saknade kulturtradition. Boksyntheten rörde sig inom en cirkel dit inga högre vetenskapliga resonemang om ungdomens anpassningsproblem nådde. En smutsig, kortlek kunde vara ett efterlängt lekverktyg, om det inte rörde sig om jakt och fiske

förstås. Böckerna tillhörde ju också ett passerat stadium i vår utveckling till vuxna människor. Man var inte skolpojke. Nu gick vi i långbyxor och långkalsonger från firmorna i Borås. Skolböckerna, Sörgården, "fader Anders och mor Anna" — hela den präktiga sörgårdsfamiljen i Önnemo by — som aldrig

hade några svårare problem låg säkert arkiverad i dammet uppe på den skumma vinden.

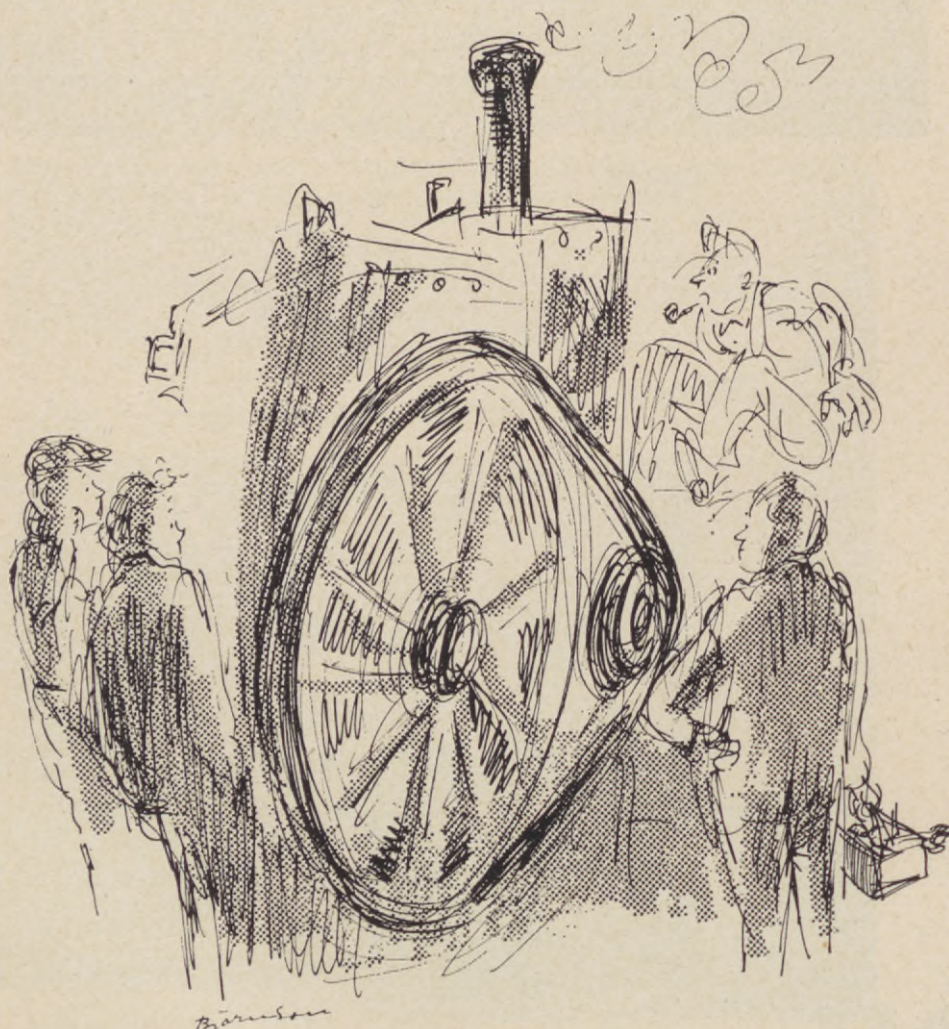
Böckerna var urväxta, liksom de tidigare kortbyxorna, som gav ett löjligt intryck av "småpojkar". Mellanstadiet, eller tröskeln till vuxen världen, var svärpasserad. Något hade gått förlorat och någonting nytt måste hända med oss för att göra oss acceptabla — det var detta våra utvecklade psykiska mekanismer arbetade med.

◇

En kväll på höstsidan satt vi — fem stycken arga unga män — i en skogsbacke och dryftade framtidsplaner. Ingen av oss hade lust att bli någon präktig "fader Anders" som gick och plöjde. Någon mor Anna låg inte inom räckhåll och vi menade i största allmänhet att vi måste ut och röra på oss, inte sitta som fader Anders och berätta sagor, på Sörgården eller nån annan gård, fastna i "ett präktigt liv" som bara fanns i skolböckernas underligt hopkokade värld.

◇

— Jag ska banne mej bli luffare, sa Anselm, en lång mager raket, som led av kroniskt näsdropp, troligen en följd av att den stuga han växt upp i var ytterst dåligt ombonad. Den genompräktige "fader Anders" skulle aldrig blivit någon fullvuxen karl och sagoberättare för sina barn, om han råkat födas i under samma torftiga levnadsvillkor som Anselm. Men Anselm hade nu klarat sjutton vintrar i en usel torpstuga. De sista åren hade han skjutit i höjden som en flaggstång. Det var alldeles tydligt att det fanns växtkraft, trots allt, i det magra skalet, även om näsdroppet skulle följa honom genom livet som en ständig påminnelse om ett barndomshem, där "vär-

Reinhold gav inget synbart klartecken till sågarn, men då han svängde på det stora hjulet gick sågen utan några vidare konstringar...

men" i fysisk och andlig bemärkelse nästan alltid stått under fryspunkten. Både vinter och sommar. Så nog behövde Anselm ut och "röra på sej", dels för kroppsvärmens skull, dels för sitt s. k. uppehälle. Torpet var magert och urlakat däruppe på skogåsen. Anselms föräldrar var berömda för byns minsta potatisar och deras små, magra kor hoppade, lätta som balettstjärnor över alla gårsgårdar i byn för att hitta föda på andras marker. Anselms framtid var spikad — han skulle "banne mej bli luffare"! Han sa det så tvärsäkert, att det var inget tvivel om allvaret i föresatsen.

◇

Nästa talare var ett något övermoget exemplar av grabb, som inte nyss slutat skolan. Även om han inte tillhörde protestgenerationen — mot skolförordningar och skolboksromantik — var han ändå som en av oss. Hans mor hade varit uppfinningsrik med namnet och kallat honom för Reinhold, vilket i dagligt tal åsamkat honom namnet "Renhållningen", ett namn som dock var på sätt och vis försvarbart i tillämpning på person och karaktär. Reinhold var alltid så snygg och ren i kläderna — raka motsatsen till Anselm. Dessutom var Reinhold en fiffelare på mer än ett sätt, händig i fingrarna och uppfinningsrik, kunde laga grammfoner, trampcyklar, kaffekvarnar, slättermaskiner och allt som hörde till byns maskinpark.

◇

Reinhold var en populär figur i stugorna, händig som han var med metall och trä, alltid redo med sina verktyg, till och med i köken, där han med kniv, sax och plåtbitar pillrade ihop diskbänkar och andra köksgrejer. Det säger sig självt att han blev populär på kvinno sidan, gjorde bekantskaper i kvinnovärlden vi andra inte hade några som helst chanser till. Härtill var han ju en stor karl, 20 år fyllda, jämfört med oss som nyss slängt skolböcker på vinden.

◇

Denna sommar hade stärkt Reinholds självförtroende i högsta grad. Han hade upphöjts i rang och värdighet på det tekniska området på ett sätt som man väl bara kan ge lyckliga omständigheter äran för.

"Renhållningen" som hittills levat mest i skymunden med sina färdigheter blev på en gång en hela bygdens man. Man hade samsats om att skaffa en motorsåg för att såga bräder och småvirke under sommaren till husbyggen och reparationer. Det var en stor grej, ett riktigt vidunder i motorbranschen med en skorsten som verkade tilltagen i överkant av bara högfärd, blänkande och högtidligt svart. Vi stod runt omkring vidundret, fyllda av djup respekt. Det här var väl någonting. Någonting annat än "fader Anders i Sörgården" med sin knapriga vedsåg i händerna. Och fanns det något tråkigare än att såga ved — med handkraft — när det fanns motorer med hästkrafter i!

◇

Men nu visade det sej tyvärr att den här fina madonnan i motorbranschen med högfärdig skorsten mot skyn var en smula lynnig av sig. Sägkarlarna, som visst inte var några barnrumpor på motorgrejer, fick ingen fason på maskineriet. De rullade och drog i det stora motorhjulet med remskivorna och menade att det var "kall luft och kall olja" i motorn. Bara hon blir "varm" går hon, sa gubbarna, rullade och drog i det stora hjulet så svetten rann av dem. Men motorsågen från kusten bara fräste och stänkte olja omkring sej utan att dra igång ordentligt, hur än gubbarna fjäskade med smörjkannor och skiftnycklar. Sången gick inte.

Där stod vi, beundrare av alla de hästkrafter, som bodde i motorma-

dammens inre, och blev nedstänkta av oljefläckar utan att få se annat än ilskena ryckningar och ett pip som om hon bar på en hel myggsvärm inombords istället för de utlovade hästkrafterna. Gubbarna visste sig ingen utväg. De hade försökt alla knep med sina tänger, torrade svett och olja ur ögonen och sa att nu fick man nog skicka efter en motorman från stan, en som var mera välbekant med motorer av den här lynniga sorten.

◇

En som ville göra sig rolig mitt i den samlade bedrövelsen omkring motorsågen, sa att det fanns en "motorman" i byn, man förstod sig på allt: kaffekvarnar, grammfoner, separeringsmaskiner och trampcyklar — ja till och med gamla "uttjänta fruntimmer" kunde han utrusta med diskbänkar av "glansplåt". Var det inte bättre att pröva "Renhållningen" också på det här lynniga motorvidundret? Reinhold stod där, nedstänkt av olja liksom vi andra, och fick svälja de spefulla kommentarerna till sina tekniska färdigheter.

◇

Motorgubbarna menade framt, att fanns det yrkeskunskap på platsen var det bara att fritt demonstrera dom färdigheterna. Ingen skulle hindra — men nog ville dom se vad "kunskaperna" satt nästan. Det var helt enkelt en utmaning. Reinhold hade inget val. Han hade med uppmärksamhet följt gubbarnas fåfänga startförsök. Utan att titta upp

Vi klev ned på landsvägen från vårt rastställe och gick tillsammans alla fem en stund . . .

på alla flinande ansikten runt om bad han stillsamt att få låna verktygsväskan, gick ett varv runt den väldiga motorn, struntade blankt i det stora hjulet gubbarna jobbat så hårt med, kröp motorn nära in på livet, fingrade på några sladdar, öppnade en liten lucka till motorns inre, skruvade och mixtrade ett tag där inne, stängde luckan och gick bort till det stora hjulet. — Är det klart nu, sa en av gubbarna, som satt sig på sågarbänken, färdig att mata in den första stocken i sågklingan.

◇

Sågarn hade satt sej i bekväm ställning med pipan i munnen, satt med uppdragna knän och flinade åt "Renhållningens" mystiska manövrar inne i motorn. Reinhold gav inget synbart eller hörbart klartecken till sågarn, men då han svängde på det stora hjulet gick sågen utan några vidare konstringar, oljestänk och nervösa ryck, gick som en motorsåg ska gå. Sågarn fick bråttom att rikta in stocken rätt i sågklingan som skar och fräste igenom träet, hästkrafterna fanns där, lösgjorda av en amatör på maskinområdet.

◇

Naturligtvis menade många att "Renhållningen" hade haft en sju-särdeles tur den gången han fick sågen igång. Men otvivelaktigt var han fingerfärdig som få med kniv, tång, sax och allehanda verktyg, en teknisk begåvning som gick omkring och skrotade med småpyssel då tillfällena gavs i vår maskinmässigt sett mycket utvecklade landsända. Nu satt han på träffstället vid grusgropen tillsammans med oss, lyssnade på Anselms luffarplaner; hur han skulle jobba åt "patron Milberg", traska landsvägar i miltals söderöver, där kylan inte var så hård och man kunde ligga mjukt, i hölador och hos tjocka bondpigor, få en bit mat och arbeta några dagar för att få fickpengar. För man behövde köpa tobak ibland, kanske också ett par skor. För skor behövde man i "patron Milbergs tjänst" och lite knaster i pipan, då man satt på vägkanten och plockade löss ur kläderna.

◇

— Glöm inte köpa några näsdukar också, för när du gästas dom finaste adelsgårdarna får inte näs-

Status

ger sociala och medicinska fakta
i lättläst form.

dropparna trilla så fritt som nu, sa Otto. Han tyckte Anselms äventyr med de tjocka pigorna blev en smula tjatigt i längden. Otto var, liksom vi andra, väl medveten om Anselms begränsade tjuvsningskraft på magra som tjocka flickor. Däremot var vi fullt eniga, allihop, om att ett finare grundämne till luffare knappast fanns i hela landet. Näsdroppet, magerheten, och de sjaskiga kläderna bara förstärkte hans förutsättningar för de friaste av alla yrken; att gå "all världens väg" som de äldre sa om luffarnas oförklarliga lust att gå landsvägar, år ut och år in.

◇

Ordet gick nu till Reinhold, den äldste av oss, för vi var mest spända på att höra hans framtidsplaner. Utan tvivel var han, som fått sågen igång, överlägsen oss andra på många sätt, både hos fruntimmer och ifråga om jobb. Men Reinhold sa inte så mycket, satt mest och sorterade stenar i kanten på grusgropen där vi satt, var jämt i rörelse. Antagligen var hans tankar på annat håll, långt ifrån Anselms näsdropp och tjocka pigor, fast han satt kvar hos oss. Otto, som lyckats stoppa Anselms ordflöde, tjänstgjorde som ordförande, utan att vara utsedd, vände sej direkt till Reinhold. Utan att sluta med sin lek med ste-

narna svarade Reinhold, liksom rakt ut i luften, medan han tog upp en stor sten, vände på den, provade den från alla synpunkter innan han släppte den i mellersta stenhögen: — Om jag hade en tusenlapp, for jag ögonaböj över till Amerika.

◇

Vi satt tysta en lång stund, var och en i begrundan över hur man skaffar sej en tusenlapp, en svindlande summa att hålla i hand på en enda gång för att köpa amerikabiljett. Just då kom regnet ur ett stort moln ovanför oss och vi lämnade hastigt grusgropen och framtidsplanerna för den kvällen. Vi klev ned på landsvägen från vårt rastställe, gick den en stund tillsammans alla fem. På en stor sten, alldeles intill vägkanten, hade den där cykelpatrullen från stan, dom gossarna som for omkring på nätterna, målat ett stort hakkors, som med sina klor grep om stenen, en sorts fyrkantig spindel i svart som såg otäck ut i mörkret. På åkrarna stod sädesskyllarna i rader.

Det var höst och skylarna såg ut ut som nattgubbar på vakt runt gårdarna. Anselm flaxade först iväg som en fågelskrämma mot torpet på höjden, Otto gick säkrare i stegen nedanför mot sitt, Reinhold viftade då han tog sin avtagsväg, en svepande rörelse med fem fingrar utspridda i luften som om han lät sin tusenlapp segla iväg i natten. Peter och jag gick ändå en stund och diskuterade om hur mycket man kan få för en tusenlapp, innan våra vägar också skiljdes för den dagen.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer
i olika utföranden.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Tänger för trådarbeten.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergat. 18, Postbox 266
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

KERAMIK

från kopp till tegelsten

av NILS-ERIC BJÖRSSON

Den keramiska industrien spänner över ett stort fält. Keramik är sannoligen inte bara hushållsporslin och konstgods utan omfattar också material för byggnadsändamål, sanitets- och elektroporslin. Av de omkring 15.000 personer som för närvarande är sysselsatta inom den keramiska branschen återfinns ca en tredjedel enbart inom tegelproduktionen.

Det är väl främst tillverkningen av hushållsporslin och konstgods som gjort namnet Gustavsberg känt över hela världen. Men numera har tyngdpunkten i produktionen förlagts till värme- och sanitetssektorn och produktionsassortimentet i Gustavsberg omfattar i dag bl. a. sanitetsporslin, elektroporslin, porslins- emaljerade badkar och fasadplåtar, dekorativt emaljmåleri, servisporslin, konstgods och keramiska väggar, högeffektpannor för värmecentraler och kyldiskar. Kapaciteten är bl. a. 1,1 milj. sanitetspjäser per år. Också på det "idéhygieniska" området har Gustavsberg gjort en vital insats; man har påverkat opinionen genom att ställa problem och peka ut framtidsmål. I samarbete med byggnadsföretagen har man i hög grad bidragit till att höja den hygieniska standarden i landet.

Unikt stengods från Höganäs-Keramik, formgivare Hertha Bengtson.

Höganäs-Billesholms AB utgör kärnan i en industrikoncern som sysselsätter i runt tal 4.000 personer på ett 20-tal platser i Sverige och utlandet. Sedan generationer har moderföretagets produktion väsentligen baserats på lerfyndighe-

ter i nordvästra Skåne. Den keramiska produktionen utgöres bl. a. av eldfasta material som framför allt användes till ugnar och eldstäder i järn- och metallverk, gjuterier, cementfabriker, glasbruk etc. Höganäs-koncernens produktion av byggnadsmaterial utgöres huvudsakligen av golv- och väggplattor. Höganästillverkade glaserade lerrör användes för avloppsledningar.

Iföverken i Bromölla har den största på en ort samlade keramiska produktionen i Europa. Keramiska plattor för golv, väggar och fasader är i dag företagets viktiga största produktgrupp. Äldsta tillverkningen är elektroporslinet, start

Keramik från Gustavsberg och Upsala-Ekeby.

1918: isolatorer för kraftlednings-, tele- och järnvägsnäten, mantelporslin för ställverk och säkringsmaterial.

Upsala-Ekeby är moderföretaget i en grupp keramikfabriker. Vid anläggningarna i Ekebybruk tillverkas kakel samt hushålls- och prydnadsgods i lera. Vid Gävlefabriken har man specialicerat sig på flintgods och vitroporslin.

Kakelfabriks AB i Karlskrona tillverkar väggplattor. 1964 förvärvades Rörstrands Porslinsfabriker i Lidköping, ett märke som inte behöver någon närmare presentation.

Tegel har framställts under hantverksmässiga former ända sedan medeltiden, men först för ca 100 år sedan antog produktionen industri-mässiga former. I dag har vi 110 tegelbruk i drift i Sverige med omkring 3.500 anställda och en årlig omsättning av totalt 140 milj. kronor. Produktionen omfattar ca 240 milj. fasadtegel, 160 milj. murtegel, 25 milj. taktegel och 45 milj. tegelrör.

Så nog omfattar ordet keramik betydligt mera än kaffekoppen som vi dricker ur och prydnadsföremålet som vi ställer på hyllan.

Pristagare

till status bildkruss nr 7

- 1:a pris 25:—, Birgitta Eklund, Hantverksgatan 19 A III, c/o Haglund, Lund.
2:a pri 10:—, Helge Strömberg, Postl. 233, Norrflärke.
3:e pri 5:—, Ruth Fridén, Trädgårdsgatan 11, Holmsund.

Lösning

VE — Ö — FISKARE — S — ÖDLA —
DUST — RIA — LIFTA — HOV — I —
REV — ROT — BEHAGA — PIPA —
ÅTER — SLÅT — APSALIV — N —
SKARV — ANKRAD — DRA — TABLÅ
— RITAR — ÖRA — ALBA — S — N
— D — ÅLAND — UDD — MOS — G —
MIST — GNU — SJUK — MAGISTER
— E — BULOR — HÅLLER — MÅT —
SORL — ÅRAN — INGE — TT — KORG
— V — ÅKARE — A — A — A — ST
— RÅN — O — ARKITEKT — KRÅFTOR
— LATA — BORD — IR — GOD — B
— KALASPINGLOR — PARANT —
CLOETTA.

Vi pratar om...

Kommunalval — som jag såg det

Listorna till fullmäktigevalet var klara och vållade de styrande herrarna i den lilla staden många bekymmer. Var verkligen dessa kandidater som stod på listorna lämpliga att bli utsedda till Vikköpings förtroendemen och axla stadens ansvar?

Var det ändå inte litet si och så med deras moral, och renommé och allmänna inställning? Stadsfullmäktiges ordförande lade pannan i djupa veck och sköt åt sidan protokoll och listor och personuppgifter på de kallade, av vilka några få skulle bli utvalda stöttepelare.

Värst var det med skolinspektören för stadens yrkesskolor. Just de skolor där man utbildade den unga arbetskraften för den stora fabriken. Frågan var om skolinspektören verkligen var den rätte att handha uppfostringsfrågor, eller motionera om byggnadsförslag eller kulturfrågor, som rörde det allmänna väståndet och den nya utvecklingen. Det var känt att Erik Karlsson såg ganska djupt i glaset, titt och tätt kom han ragglande in på Stadt och sjönk samman i sitt hörn där han väckte förtret och skandal. Inte fick skolinspektörer bära sig åt hur som helst. Vikköping hade stränga principer på den punkten. Anmälan gjordes på löpande band till styrelsen, och lades åt sidan utan åtgärder. För varifrån skulle Vikköping i all hast få en ny skolinspektör med den lilla lönen...

Vikköping var en fabriksstad, en gång badortsdyll med en societetssalong som säkert skulle falla sönder och samman när som helst, långt före rivningsbeslutet. Nu var den omgjord till auktionskammare, men sedan skulle stadens fäder efter många om och men och ändlösa diskussioner planera ett nytt miljonprojekt med varuhus, snabbköp och hotell.

Fullmäktige hade trots allt en hel del på sitt samvete. Gamla stadsveteraner som var barnfödda i staden, klagade i ideliga insändare på den egendomliga kommunalpolitiken som mest bestod i att riva ner. Och bygga upp, ej riva neder, var alla gamla stadsbors slagord. Men det verkade

mest som om fullmäktigegubbarna ville göra tvärt om.

Vad som nu låg i farozonen var Stora Konditoriet vid torget med gyllene stuckfriser i taket. Ägarinnan, fru Svensson, passade på att trissa upp priset på tomtmarken så mycket som möjligt, man visste väl vad man gjorde! Och i flera år hade hon lyckats att tänja på beslutet om rivning för sin hörnfastighet.

Hur mycket som helst av stadens pengar kunde man verkligen inte satsa på fru Svensson; det gällde att balansera vinst- och förlustkontot på det mest vinstgivande sättet ansåg ekonomiska experter. Men nu måste verkligen snart en ändring komma till stånd, huset skulle väck, och nya storhotellet upp, därmed basta.

Fullmäktiges ordförande suckade djupt och såg ut över det eleganta sammanträdesrummet i det nya Kommunhuset, medan han tänkte skarpt. Skolinspektören var en glad lax, och en trevlig karl i sällskapslivet, och han klarade ju i alla fall sitt arbete... Då var det värre med tandläkare Carstensson, damernas vapendragare med tangorabatt och blankt svart hår. Hans kvinnohistorier var otroliga, och fast han hade hustru och vuxna barn, så skröt han med utländska hotell där man kunde få upp både flaskor och tvi-velaktiga damer på rummen... Upprädden ställde han till med överallt, och avstängd från sin tandläkarpraktik hade han blivit sedan hans egen hustru hade anmält honom för nykterhetsnämnden.

Nykterhetsnämnden ja, stadens förtroendemen skulle naturligtvis föregå med gott exempel för det uppväxande släktet och därför driva en genomgående nykterhetspolitik med tanke på barn och ungdom och bilägare... Många i fullmäktige var nykterister, därav hade de stränga bestämmelser uppkommit som gjorde förra jubileumsmiddagen på Stadt till ett fiasko... Fullmäktiges ordförande fick gråa hår bara han tänkte på det.

Forts. å sid. 22

Forts. fr. sid. 21

Gamla skolans aula hade förvandlats till bankettsal med långbord och blommor och maten var utsökt. Så långt var allting gott och väl.

Tre sorters alkoholfria fruktviner gnistrade i glaset, det blev nästan litet för mycket av det goda.

Gamle stadsläkaren yttrade torrt: — Kommer det vegetarianer in i fullmäktige så blir det väl bara grönsaker nästa gång . . .

Till kaffet kom sångerskan i uringad klänning, och överraskningen, som bestod av att vem som helst fick beställa likör, därmed hade man spräckt den fint upplagda taffeln, och efter tankens kränka blekhet fördunklade i hög grad de styrandes ställning.

Diskussionerna gick höga som svallvågor efter jubiléet, och en och annan tyckte nog att en sådan nykterhetspolitik var det inte mycket bevänt med.

Så ville man inte dabba sig en gång till, nu skulle det bli vin rakt igenom på stadens bekostnad och så fick det bära eller brista . . .

Fullmäktigen tittade på listorna och såg verkstadschefens namn; prima karl. Han kunde väl i all rimlighets namn varken bruka sprit eller narkotika eller andras fruntimmer? Samhällets kulisser var nämligen nog så vacklande i Vikköping. Det var överhuvud inte så mycket som en stadsfullmäktig fick göra utan att ha allas ögon på sig. Minsta obetänksamma yttrande gick till protokollet — inte vid sammanträdet, men i det allmännas medvetande.

Gamla rådhuset som rullades omkring på hjul i väntan på drätselkammarebeslut var en besvärlig stötesten, den som ivrigast vurmade för rådhusets renovering hade varit skolinspektören. Tyvärr var det också han som så ofta krockade med de gamla lyktstolpar som belyste hans vacklande väg mot den trygga härden. Det var mycket som hände i Vikköping, men litet som stod på stadsfullmäktiges dagordning och kom till allmänhetens kännedom.

Därför gick allting i sina gamla invanda spår, i staden från 1100-talet, där fabriker blev fler och fler, och de röda stuggorna flyttades till hembygdsmuséet som aldrig blev riktigt färdigt.

Och medan det nya miljonbygget vid Bårstaberget sköt allt mer i höjden och bilarna rullade över brons väldiga konstruktion av stål och betong mötte Vikköpingsborna mangrant upp i skolhuset. Höstens stora händelse i deras stad hade börjat, *kommunalvalet*.

Marianne Hellmér

Forts. fr. sid. 13

nu framlagda betänkande redovisat. Det är vår förhoppning om att det inte skall dröja alltför länge med en sådan sammanställning av de handikappades utbildningsfrågor.

Kapitel 25.2. Lärlingsutbildning

För lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. utgår grundbidrag och ev. kurstillägg för varje lärling, som icke tidigare erhållit undervisning i yrket vid yrkesskola. Grundbidraget utgår med 2.000 kr. där lärlingstiden uppgår till minst 3 år och med 1.500 kr. där lärlingstiden understiger 3 men ej 2 år. Ansökan om bidrag göres hos skolöverstyrelsen, som har att pröva ärendena, samråda med olika organ och även utanordna beloppen.

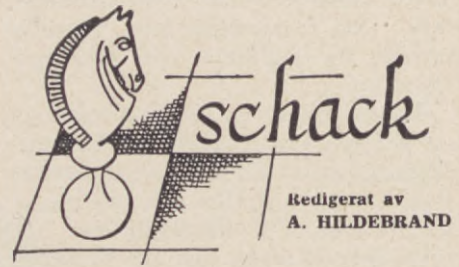
Enligt utredningen är den administrativa handläggningen av sådana ärenden tungrodd. Utredningen anser att en avlastning och förenkling skulle uppnås med en övergång till inbyggd undervisning med skolstyrelse som ansvarig för undervisningen. Lärlingar från närliggande orter kunde därvid sammanföras till yrkesskola i någon av dessa kommuner. Man anser även "riksskolor" tänkbara i denna form.

Utredningen förutsätter dock att nuvarande individuella utbildningssystem t. v. måste fortsätta, men föreslår att handläggningen av statsbidragsfrågorna förenklas.

För omfattningen av lärlingsutbildningen lämnas en redogörelse på sid. 84. Budgetåret 1964/65 utgick bidrag för 1.150 lärlingar hos hantverksmästare och 750 hos byggnadsföretag. Den största gruppen lärlingar hos hantverksmästare hänför sig till frisöryrket. Därefter uppräknas ett antal någorlunda lika stora grupper mål- och rörlings-, typograf-, skorstensfej- och elektrikerlärning. En ospecificerad grupp på 200 lärlingar representerar tydligen därefter ett vitt antal skilda yrken.

Trots lärlingsombudsinstitutionen kan man inte helt frigöra sig från tanken att lärlingar ibland utnyttjas som ett slags billig arbetskraft. Den enda "yrkesutbildning" vederbörande består, kan vara budskickningar, handräckningstjänst, städning, intvålning, hårtvättning m. m. Omställningen på elever inom vissa hantverksyrken tyder i varje fall på att förhållandena kan vara sådana. Ett förenklat statsbidragsförfarande kan få till konsekvens, ett ökat antal sökande med därmed följande otillbörligt utnyttjande av lärlingstiden.

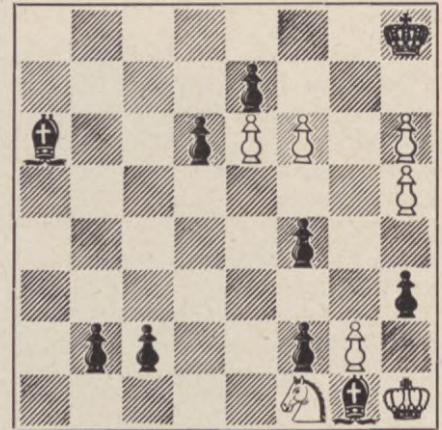
YB anför i utredningen att ersättningsfrågan för lärlingsombuden ej är till-

STUDIE

av H. Källström, Göteborg

4 hed.omn. Schackbulletinen 1962

Vinst

FARLIG SEGLATS

skulle vi vilja sätta som rubrik på ovanstående studie.

Det finns som bekant många slags studier. Överförda på musikens område skulle en del kunna jämföras med stor slagna symfonier, andra och mera anspråkslösa skulle duga som underhållningsmusik etc. Men på sidan om alla

fredsställande ordnad. F. n. utgår en ersättning med 55 kr. per lärlingsutbildningsår med i förekommande fall rese- och traktamentsersättning. Mot en så låg ersättning kan givetvis ingen kontinuerlig inspektion av arbetsplatser och lärlingsutbildningens fortskridande förväntas av de därtill utsedda ombuden. Intygsskrivandet blir kanske mer eller mindre slentrianmässig och "bedömningen" av utbildningen grundad på något sporadiskt besök under stor brådska.

Då utredningen själv anför tvivelsmål mot denna utbildningsform, hade det varit önskvärt att man åtminstone i sammanhanget föreslagit lämpliga former för inspektionen av sådan yrkesundervisning liksom också till frågan om storleken och utformningen av ersättningen till ombuden.

dessa olika melodier behövs väl också en och annan "glad ton" och det är just vad som passar bäst den studie vi har framför oss. Den är kanske inget större verk, men den har humor och esprit!

1. f6-f7 — —

En självklar inledning. Den vita flottan har kringränt motståndaren slagskepp, men svart är långt ifrån försvarslös. I stället inleder han en samfärd "jagar-offensiv" mot vits eget flaggskepp:

1. — — h3×g2†

2. Kh1×g2 La6×f1†

Sänks den fientliga jagaren genom 3. K×f1, så exploderar genast någon av magnetminorna på b1 eller c1. Samma sker om "flaggskeppet" vänder: 3. Kh1? Lg2†! 4. K×g2 f1D† (den första minan kreverar följd av den andra) 5. K×f1 b1D† (eller c1D†) och slaget slutar i en katastrof för vit.

3. Kg2-f3 Lf1-e2†

4. Kf3-e4 — —

Skall vit vinna slaget så finns ingen återvändo!

4. — — Le2-d3†

Löparen kan inte schacka annat än på "sin egen" diagonal — eljest kryssar vit undan.

5. Ke4-d5 Ld3-c4†

Efter 5. —, Le4†? 6. K×e4 är svart försvarslös.

6. Kd5-c6 — —

Skyddad av fienden passerar vit den första minan!

6. — — Lc4-b5†

7. Kc6-b7 — —

På samma sätt forceras även den andra och sista!

7. — — Lb5-a6†

8. Kb7-a8! — —

Målet är nått, men svart gör ännu ett desperat angreppsförsök:

8. — — La6-b7†

9. Ka8-b8!

och slaget är avgjort.

TÄNK PÅ

**Hjärt- och Lungsjukas
Blomsterfond**

Postgiro 95 00 11

Status

julnummer 1966

ger oss tankeväckande men samtidigt
lättlästa bidrag

en jultidning med allsidig familje-
underhållning

en jultidning som gläntar på dörren till
tidens problem

FRAMTIDENS MÄNNISKA — EN LYCK- LIGARE MÄNNISKA?

rektor Paul Lindblom, socialhögskolan i Lund,
ger utblickar

DET FINNS "PROBLEMGUBBAR" OCKSÅ...

hävdar Ebba Richert

VÅRA SKIFTANDE STATUSSYMBOLER

presenteras i en rapp revy
av Sven O. Bergkvist

RETURBILJETTEN

— en mindre vanlig upplevelse på sjukhus
av radions välkände Sven Vallmark

NOVELLER — LYRIK — KÄSERIER

(bl. a. ett av den kände signaturen ELD)
och bildkrysstävlan med kontantpriser.

GLÖM EJ ATT KÖPA ÅRETS JUL-STATUS

— en jultidning som ger "mera"!

"Kafé, pensionat och läsrum för sjö-
män" stod det på skylten. Det låg
alldeles intill järnvägsstationen.
Egentligen borde det ha hetat Läs-
rum för järnvägsmän och resande.

Sanningen var den att varken an-
ständiga sjömän eller järnvägsmän,
men möjligen någon resande, upp-
sökte stället ifråga. Rosas Kafé, som
hela etablissemanget kallades för
av de mer initierade, hade inte det
bästa anseende.

Gamla Rosa, kaféets ägarinna,
som i sin ungdom varit kocka på
en båt och dessutom enligt ett en-
vist rykte — vilket hon med sti-
gande indignation försökte demen-
tera — hade varit glädjeflicka i
San Fransisco, älskade sina gäster.
I trakten rådde en stark officiell
nykterhet och Rosa var skäligen
misstänkt, som det brukar heta i
polisrapporterna, för att sabotera
densamma. På kaféet serverades två
sorters svagdricka — starkare dryc-
ker fick inte säljas — den ena med
etikett och den andra utan. Av nå-
gon underlig anledning blev dryck-
en utan etikett mera populär.

Agenten Johansson, som alltid
hävdade att han kommit ur bättre
familj och borde ha fått en annan
framtid, skötte Rosas affärer. På
den tiden hade dörrskyltar, som ti-
digare varit ett överklassattribut,
slagit igenom även hos andra klas-
ser. Om någon skall nämnas bland
pionjärerna så var det agenten Jo-
hansson. När man såg honom träda
in i ett hus visste man att fjorton
dagar senare fanns det en dörrskylt
på ytterdörren.

På Rosas Pensionat bodde Gris-
Jonsson, som var Johanssons rival.
Ibland slogs de. Gris-Jonsson hade
underliga förmågor. Så fort något
kreatur insjuknat någonstans i by-
arna som låg i närheten av stations-
samarhället tillkallades han. För det
mesta blev kreaturen botade, och
botemedlet var i regel brännvin som
Johansson intog själv samt ett starkt
laxermedel som han gav kreaturet.

I en gård råkade han läsa Arndts
postilla och i denna kan man utläsa
att med kreatur menades inte bara
få utan även människor. Följden
var att Gris-Jonsson blev en svår
konkurrent till ortens provinsial-
läkare. Medicinen var densamma

ROSAS KAFÉ

av ERIK NYHLÉN

Tecknare: GUNNAR PERSSON

som för kreaturen, enda skillnaden
var att den nu blandades en aning.
Johansson tog fortfarande det mesta
av brännvinet, men något ansåg
han sig böra blanda i ricinoljan för
att göra den smakligare. Om någon
blev friskare är svårt att säga, i
alla fall blev följderna att många fick
andra saker att tänka på än sina
sjukdomar.

Socialvårdare Andersson, som ha-
de hand om nykterhetsvården och
all annan vård, delade upp kaféets
kunder i kategorierna mindre be-
lastade, hårt belastade och vård-
mogna. Till de mindre belastade
räknade han de tillfällighetstörsti-
ga som kom någon gång i månaden,
till de hårt belastade räknade han
dem som kom varje dag, de som
spädde ut den etikettslösa svag-

drickan med hårvatten och andra
välldoftande drycker. Till de vård-
mogna hörde mumlarna. De utmär-
kande för mumlarna var att de all-
tid sökte sällskap utan att direkt
vara i behov av något sådant. De
stirrade med tom blick rätt ut i
luften och talade med låg röst obe-
gripliga ord med sig själva.

Till de senare hörde Antonson,
som en gång i tiden varit sjöman
och dessutom gått på luffen i de
flesta länder. I Amerika hade han
en gång träffat på ett varietésäll-
skap som förde med sig världens
största bläckfisk. Det mångarmade
djuret framlevde sitt liv i ett stort
akvarium och mot en ringa pen-

ning förevisades det för allmänheten. En belöning på 100 dollars utlovades dessutom till den som vågade brottas med djuret. Antonson, som för tillfället var pank, accepterade erbjudandet och kröp ner i akvariet. Enligt hans egen och skeppskamraternas utsago var kampen ganska hård. Om hur utgången blev finns det många utsagor, men Antonson klarade sig med livet i behåll och fick sina pengar.

◇

På ålderns höst blev minnet av denna kamp honom övermäktig. I vissa tillstånd trodde han att han fortfarande slogs med bläckfisken, fäktade vilt med armarna, andades hårt och hans ögon såg ut som om de skulle tränga ur sina hålor. När han kommit till detta tillstånd tog den manhaftiga Rosa honom i handen och förde ut honom med milt våld.

◇

Mumlaren Frasse var i många avseenden en märklig person. På ett väckelsemöte där predikanten skapat en förtätad stämning genom att förklara att domens dag, då himmel och jord skulle förtäras av eld, snart var nära, hördes en basröst från de nedersta bänkarna: "Låt skiten brinna!" Efter denna paroll levde Frasse. Han kom att göra betydande insatser när det gällde saneringen av den då ytterst slumartade bebyggelsen i många samhällen inom detta distrikt. Den som hade en gammal kåk och gärna ville bli av med den för att bygga nytt kunde med fördel vända sig till Frasse. Han hade olika taxor. Små hus brann för en ringa penning, stora hus eller industrier kostade något mera. När han saknade arbetsuppgifter gick han som en agent mellan husen och akvirerade. "Du behöver bygga nytt, ska vi elda snart, vi säger väl femhundra?"

◇

När fabriken nedläggning blev aktuell och arbetskraften skulle flytta åt annat håll fick Frasse många jobb. När det, som ortstidningen uttryckte det, hade uppstått mystiska bränder på ett flertal ställen blev Frasse, som tydligen brustit i försiktighet, kallad till förhör. Som fjärdingsmannen uttryckte

det: Den dumma faen gick och erkände så att en hel natt då man kunnat ha roligare gick åt till rapportskrivning. Många av de ansvariga i kommunen ansåg att Frasse för sin samhällsgagnliga verksamhet hellre förtjänat ett stipendium än fängelse och beklagade livligt att han var dum nog att erkänna.

◇

Frases bror som var sjöman hade en gång i tiden hamna på Madeira. Där hade han blivit akterseglad och bosatt sig i ett jättestort vinfat. Han var en mästare i att svära. När han svor lät det nästan som stor poesi eller någon form av trolldom. På Madeira betraktades han på grund av denna förmåga som en stor medicinman. Alla som led av några krämpor sökte sig till honom. Han smorde in dem med fotogen, utfor sedan med all kraft i svenska råeder som "Din förbannade bondjävvel" och liknande och så, de vart botade. Denna verksamhet blev avbruten av att några turistande svenskar kom till ön. De skämdes för sin landsman och lyckades påverka myndigheterna att skicka hem honom. Detta kunde Frasses brorsa, som av någon anledning döpts till Cleveland, aldrig förlåta. När han kom etablerade han sig till stor föregelse för Gris-Jonsson som kvacksalvare. Han fortsatte att svära, men nu på det språk som talades på Madeira, och dessa besvärjelser i förening med matolja hade på många en underbart hälsobringande verkan.

◇

Gris-Jonsson slöt förbund med provinsialläkaren och anmälde Cleveland för olaga utövning av läkar-

yrket. Det blev böter och hot om fängelse, vilket hade till följd att han skaffade sig en vit rock, köpte hem ett kilo sockerpiller och etablerade sig som homeopat.

◇

Saftfabrikör Andersson, som dels tillverkade saftextrakt som nästan alla småpojkar sprang omkring och sålde i byarna, och dels något som kallades dunderdricka, som såldes mera privat, hörde till de mest synliga gästerna. Han var mycket storväxt och försedd med ett svart skägg som räckte ända ner till midjan. När han bjudit på saft, blandad med dunderdricka, tog han alltid upp sången: "Ett stilla barnahjärta man får ej hur som helst. Det går ej utan smärta att bli så genomfrälst."

◇

Den som inte med tillräcklig entusiasm instämde i sången blev utan vidare utkastad. Snart var saftfabrikören och Rosa de enda som fanns kvar. Långt fram på natten kunde man höra Anderssons grova basröst blandad med Rosas pipiga sjunga ett stilla barnahjärta.

De båda rivalerna, agenten Johansson och Gris-Jonsson, blev då i likhet med Herodes och Pilatus såta vänner, satte sig i trappan ner till anhalten och talade om världens elände. Det var mest Johansson som talade. Han sa: Världen blir sämre och sämre. Situationen mer och mer tillspetsad. Här sitter vi i likhet med fåvistka jungfrur med våra tvättade halsar och rykande vekar utan olja i våra lampor.

Gris-Jonsson och alla de övriga från paradiset utkastade nickade och instämde.

Om högertrafik och vänstertrafik på öar . . .

Sverige är det enda landet på Europas fastland med vänstertrafik, skriver Statens högertrafikkommission (besvärligt ord!) i ett cirkulär. Däremot är det en massa öfolk som envist håller sig med vänstertrafik.

De övriga europeiska länderna med vänstertrafik är Cypern, Irland, Island, Malta, Storbritannien och Nordirland — de ligger alltså alla på öar. Här kan för övrigt nämnas, att Islands allting beslutat införa högertrafik 1968.

MEDICINSK DEBATT

Forts. fr. sid. 13

randen, borde specialisterna inte vara glada för att patienterna ger en vink om var skon klämmer i stället!

Svar till herr Utbult:

Huruvida vårt tidigare inlägg i debatten är isolationistiskt, von oben, snorkigt, ologiskt, arrogant och överlägset kan vi med förtroende överlämna åt läsekretsen att bedöma. Vi beklagar om vi även i framtiden måste anses såsom snorkiga om vi inte finner mödan lönt att besvara ett inlägg av denna art.

J. E. Gjores

Knut Haeger

VÄVSTOLAR

Under ett antal år har vi haft förmånen att leverera vävutrustningar till Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning, samt många av landets ledande hemslöjdsorganisationer, skolor och enskilda.

Tack vare kvalitetskravet vid vår tillverkning, har oss veterligen varje leverans blivit till glädje och förtjänst för köparen.

Begär vår katalog.

Glimåkra Vävstols- & Snickeriverkstad, Glimåkra
Tel. Kristianstad 421 41

Rekommendera STATUS JUL

**BLAND ERA
BEKANTA**

STATUS JUL
är ett bra alternativ
på julbordet

GYNNA SVENSK INDUSTRI

***Vitaminbrist
är vanligare
än Ni tror***

***Med Multiplex
är Ni säker!***

Äter Ni mycket färdiglagad mat?
Lever Ni på smörgåsar? Har Ni en favoriträtt
som Ni äter dag efter dag?
Tycker Ni grönsaker är för dyra? Håller Ni diet?
Då får Ni sannolikt för lite vitaminer på naturlig väg.
Ni märker det inte idag, inte i morgon,
kanske inte ens denna månaden.
Vitaminbrist kommer långsamt smygande.
Ni blir trött och håglös, ur form.
Motståndskraften mot infektionssjukdomar minskar.
Tar Ni Multiplex är Ni säker.
Multiplex är vitaminer. Alla vitaminer Ni
behöver: en tablett om dagen.
Den kostar inte mer än 10 öre.
Multiplex, som tillverkas av läkemedelsfabriken Ferrosan,
får köpas utan recept men endast på apotek.

PS Det finns flytande Multiplex
för Er som har svårt att svälja tabletter.

**ALLT
FLER
VÄLJER**

LUXOR

TV • RADIO • BAND- och SKIVSPELARE

ALLT FÖR KERAMIKEN

**Glasyrer, färger, leror,
oxider, verktyg, ugnar,
instrument, eldfast material,
guld, penslar, sparkskivor etc.**

Begär katalog och prislista.

Högsta kvalitet. Prima service.

Lägsta priser.

CHEMATEX AB

Malmö 1 - Tel. 754 68

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

en organisation i folkhälsans tjänst

AKTIVITET I SAMVERKAN MED

Medicinsk sakkunskap
Socialvård - Arbetsvård
Arbetsmarknad och Näringsliv

RIKSOMFATTANDE VERKSAMHET

○ 120 lokalföreningar med över 16.000 medlemmar

7 egna konvalescenthem med 150 platser med en kapacitet av ca 50.000 vårddagar per år

Skyddad sysselsättning och rehabilitering — ca 45 st. arbetsplatser

INFORMATION OCH UPPLYSNING
OM OCH FÖR ALLA
HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

PRODUKTIV SOCIALVÅRD ÄR GOD SAMHÄLLSEKONOMI